DE DEVLAG VÓÓR MEI 1940

door

Frieda MEIRE
Licentiaat geschiedenis - R.U.G.

INLEIDING

Het doel van onze studie was te komen tot een definitie van de vooroorlogse DEVLAG (1). De bestaande steunen nergens op bronnen, noch op de resultaten van een grondig onderzoek.

Een eerste groep auteurs gaat erover akkoord dat de DEVLAG een kulturele bilaterale organisatie was die ernaar streefde het kontakt tussen de Duitse en Vlaamse intellektuelen te bevorderen en de kulturele band tussen Duitsland en Vlaanderen te verstevigen. Ze kennen de vereniging geen politieke betekenis toe (2).

De tweede groep laat zich veel kritischer uit over deze kulturele belangstelling van Duitsland en Vlaanderen voor elkaar. "Ideologisch schuilt er een addertje onder het gras", zoals Ivan Schöffer het uitdrukte (3).

(1) DEVLAG staat voor Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft of Duitsch-Vlaamsche Arbeidsgemeenschap.
(2) E. DE BENS, *De Belgische dagbladpers onder Duitse censuur (1940-1944)*, Antwerpen, Utrecht, 1973, pp. 212-213. H.J. ELIAS, *25 jaar Vlaamse Beweging. Deel vier : De Vlaamse Beweging in de krisis van het regime, mei 1936-september 1939*, Antwerpen, Utrecht, 1972, p. 156; M. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *Réflexions sur la répression des crimes contre la sûreté extérieure de l'état belge*, Discours, Bruxelles, 17 sept. 1946, p. 34-35; M. RUYS, *De Vlamingen. Een Volk in Beweging. Een natie in wording*, Tielt, Utrecht, 1972, p. 121; A.W. WILLEMSEN, *Het Vlaams-Nationalisme. De Geschiedenis van de jaren 1914-1940*, Utrecht, 1969, 2de druk, p. 395; J. GERARD-LIBOIS & J. GOTOVITCH, *L'an '40. La Belgique occupée*, Bruxelles, CRISP, 1971, 2de druk, p. 301.
(3) G. HAMMERS, "Zwart Vlaanderen. Deel twee", *Germinal*, XIII, mei 1946, 1, p. 17-19; I. SCHOEFFER, *Het nationaal-socialistische beeld van de geschiedenis der Nederlanden. Een historiografische en bibliografische studie*, Arnhem, Amsterdam, s.d., p. 90, p. 102, p. 276.

Deze definities zijn vatbaar voor enkele kritische bemerkingen. Wij denken hierbij aan de tijdsomstandigheden : de groeiende macht van Hitler, de stijgende impakt van het nazisme, de steeds verslechterende verhouding van Duitsland met Europa. Hoe ver reikt het begrip "kultureel" ? Kon de DEVLAG zich louter op het kulturele vlak houden ? Een zelfde vraagstelling beheerste de Olympische Spelen te Moskou in 1980. Was de vooroorlogse DEVLAG wel een groep of organisatie ? "Intellektuelen" is een ruim begrip. Wie waren ze precies ? Wanneer werd de DEVLAG opgericht ? De data in de literatuur lopen uiteen van 1932 tot 1936. In de Tweede Wereldoorlog werd de DEVLAG de belangrijkste Vlaamse kollaborerende organisatie. Een gedeeltelijke verklaring voor haar evolutie tijdens de Tweede Wereldoorlog kan in haar verleden besloten liggen. Onze eerste bedoeling bestond erin een totaal beeld van de mensen die betrokken waren bij de DEVLAG te reconstrueren. Belangrijk is de werking van de DEVLAG : de taken van de medewerkers, ontmoetingsmogelijkheden. Wat betekende het lid te zijn ?

Ten tweede verdiende de figuur van Jef Van de Wiele, leider van de Vlaamse afdeling van de DEVLAG een diepgaand onderzoek. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd hij de belangrijkste man van de DEVLAG. Wie was deze man ? Zijn persoonlijkheid, zijn funkties, zijn relaties, zijn inbreng en initiatieven bij de oprichting van de DEVLAG, zijn verhouding tot de andere leden...

Het resultaat van dit onderzoek zou ons moeten brengen tot een betere definitie van de vooroorlogse DEVLAG.

De verwezenlijking van onze probleemstelling was afhankelijk van de aard van de ons ter beschikking staande bronnen. Een systematische kollektie van alle bescheiden betreffende de vooroorlogse DEVLAG werd niet gevonden. We beschikten enkel over het vooroorlogse DEVLAG-tijdschrift dat onregelmatig verscheen van november 1936 tot december 1938, over het manifest van de DEVLAG uit 1936 en over enkele programma's van de Duits-Vlaamse Kultuurdagen die de DEVLAG éénmaal per jaar organiseerde, beurtelings in Vlaanderen en Duitsland (4). Verder konden we beschikken over de

(4) *DE.VL.AG. Tijdschrift van de Vlaams-Duitse Arbeidsgemeenschap. Zeitschrift der Deutsch-Vlämischen Arbeitsgemeinschaft*, jg. I, nr. 1, nov. 1936 t.e. m. nr. 7-8, feb. 1938, jg. II, nr. 1, apr. 1938 t.e.m. nr. 6-7-8, dec. 1938; J. VAN DE WIELE & J. DECKERS, *Manifest DEVLAG*, Aalst en Berlijn, 1936 (kopie in eigen bezit); *Zeitfolge für die III. Deutsch-Niederländische Kulturtagung*

brieven van Jef Van de Wiele aan Jozef Muls en Flor Grammens (5). Navraag naar vooroorlogs bronnenmateriaal i.v.m. de DEVLAG bij diverse Duitse archieven leidde tot geen resultaat.

Van F. Petri bekwamen wij een verslag over de vooroorlogse DEVLAG uit 1939 van de hand van Lutz Pesch, in 1939 sekretaris van de Duitse afdeling (6). De berichtgeving in andere bronnen waarmee wij genoodzaakt waren het geringe bronnenmateriaal betreffende de DEVLAG aan te vullen, was evenzeer zeer schaars (7).

Bronnenmateriaal uit de Tweede Wereldoorlog heeft slechts geringe waarde voor de vooroorlogse periode. De oorlog betekende een breuk in de aktiviteiten van de DEVLAG : na 10 mei 1940 werd gekozen voor de kollaboratie en het nationaal-socialisme.

Door gebrek aan bronnen als bijvoorbeeld korrespondentie, verslagen van een stichtingsvergadering, bleef het hele proces van de besluitvorming die vooraf ging aan de oprichting, de daarbij betrokken personen en hun motieven een probleem. Het gebrek aan abonnementslijsten en deelnemerslijsten van de Kultuurdagen maakt het omlijnen van het publiek van de DEVLAG problematisch.

De interviews namen een belangrijke plaats in in ons onderzoek.

durchgeführt von der Deutsch-Flämische Arbeitsgemeinschaft, 12-17 sept. 1937; *Kultuurdagen ingericht ter gelegenheid van het bezoek van Duitse professoren, kunstenaars en studenten door de DEVLAG. Programma*, 31 oogst-4 sept. 1938 (kopie in eigen bezit); AMVC, DEVLAG, A 38395 Dokumenten : *Vierde Vlaams-Duitse Kultuurdagen. Programma*, Zuid-Vlaanderen, 31 oogst-4 sept. 1938.

(5) AMVC, Jef Van de Wiele, W. 6325, Dokumenten. Brieven aan Jozef Muls, 19.6.1937; 17.8.1937; 10.8.1938; 23.8.1938. J. VAN DE WIELE, brieven aan F. Grammens, 26.8.1938; 30.8.1938 (kopieën in eigen bezit).

(6) L. PESCH, *Die Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft* (1939).

(7) *Volk en Staat, De Morgenpost, Vooruit, Het Laatste Nieuws*, juli 1935 tot november 1939. ARCHIEF van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Presse no. 285, 286, 430, 431, 440, 441, 442; AMVC, Vlaamsch-Duitsche Arbeidsgemeenschap, A 38395, Dokumenten en Knipsels; AMVC, Jef Van de Wiele, W 6325, Dokumenten en Knipsels; S.B.A., *Germania, tijdschrift van en voor Germanisten en Oud-Germanisten*, jg. I, nr. 1, nov. 1934-nr. 7, juni 1935; jg. II, nr. 1, nov. 1935-nr. 7, juni 1936; *Germania-verslagboek*, 14 nov. 1930-mei 1940; *Nieuw-Vlaanderen, algemeen weekblad*, jg. I, jan. 1935-jg. VI, nr. 18, 4 mei 1940; AMVC, Nieuw Vlaanderen, V. 6915, Dokumenten en brieven; AMVS, K.U.L., M. Reynders, briefwisseling Duitsland; A.M.V.S., K.U.L., *Ons Leven*, jg. 47 (1935)-jg. 51 (1939); REKTORAATSARCHIEF R.U.G., Incidenten studenten nr. 324 : Vakantieleergangen nr. 326; AUSWÄRTIGES AMT, Akten der Deutschen Botschaft in Brussel, Microfilm "Belgium post 1936".

Jozef Verdonck (8) en Fritz Baccaert (9) waren van belang omdat zij de beheerders van het DEVLAG-tijdschrift waren en als oudstudenten Germaanse filologie aan de Leuvense universiteit ons konden inlichten over de wijze waarop de DEVLAG werkzaam was in deze kringen. J. Pauwels (10) en R.F. Lissens (11) waren als getuigen belangrijk omdat zij vermeld stonden als redaktieleden in het voorlopige redaktiekomitee en ons alsdusdanig konden inlichten over de interne aangelegenheden. Met H. Draye (12) zochten wij kontakt omdat hij mogelijk op de hoogte was over de oprichting van de DEVLAG. Bovendien kende hij Prof. H. Van de Wijer, bezieler van Nieuw Vlaanderen, zeer goed, zodat hij ons informatie kon verstrekken over eventuele medewerking van Van de Wijer of Nieuw Vlaanderen aan de DEVLAG.

Als laatste Vlaamse getuige interviewden we Jan Valck (13). Deze zochten we aan omdat hij deelnam aan een tweetal reizen in 1935 naar Keulen en in 1936 door de Antwerpse en Limburgse Kempen die in datzelfde 1936 de aanleiding waren tot het oprichten van de DEVLAG.

Van de Duitse leden hadden wij de gelegenheid Lutz Pesch te interviewen (14). Hij nam aktief deel aan de vooroorlogse DEVLAG-aktiviteiten en werd in 1939 sekretaris van de Duitse DEVLAG.

Een belangrijke vraag is deze naar de waarde van het interview. Onder druk of invloed van latere gebeurtenissen zijn er "vertalingen" gebeurd van eigen belevenissen. Enkele van de getuigen hebben de repressie ondergaan. Sommigen hebben nu een eervolle positie verworven. De angst dat men als sympathisant van de vooroorlogse DEVLAG geïdentificeerd wordt met de DEVLAG van de Tweede Wereldoorlog was niet denkbeeldig. Ongetwijfeld hebben de aktiviteiten van de DEVLAG tijdens de Tweede Wereldoorlog bij velen de kijk op de vooroorlogse DEVLAG vertroebeld. Wat door één van onze getuigen treffend werd uitgedrukt in zijn antwoord op onze vraag wat hij wist van de medeverantwoordelijkheid van Stan Leurs in de voor-

(8) J. VERDONCK, interview 12.12.1976.
(9) F. BACCAERT, interview 11.2.1977.
(10) J. PAUWELS, interview 15.12.1976.
(11) R.F. LISSENS, interview 1.12.1976.
(12) H. DRAYE, interview 14.1.1977.
(13) J. VALCK, interview 6.4.1977.
(14) L. PESCH, interview 27.10.1976.
(15) J. PAUWELS, interview 15.12.1976.

oorlogse DEVLAG." Ik wist niet dat hij aktief was in de DEVLAG. A posteriori zou ik zeggen dat Leurs politiek nooit met de verkeerde dingen bezig zou zijn. Maar vóór de oorlog mocht dat en was dat niet verkeerd. Het is pas door wat de DEVLAG tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt dat de vooroorlogse DEVLAG retro-aktief een slechte tint krijgt." (15).

Hetzelfde geldt wellicht ook voor R.F. Lissens die getuigde dat Jef Van de Wiele zijn naam op grond van vage toestemming opgenomen had in het redaktiekomitee en hem "zomaar het tijdschrift toezond, waarmee hij zeker niet gediend was." R.F. Lissens schreef nochtans in een recensie over de "Deutsch-Niederländische Symphonie", een boek waarin de Duits-Vlaamse-Nederlandse verbondenheid werd bejubeld (16), "dat de symphonie niet eindigt. Op dat punt bestaat er eensgezindheid, eensgezindheid die nu 2000 jaar duurt. En er bestaat geen enkele reden om te vrezen dat de toekomst deze intieme eenheid verbreken zou : de 'Niederdeutsche Welt', de betekenisvolle Rembrandtprijs, de 'georganiseerde' belangstelling van de universiteiten te Hamburg en te Keulen — en aan de andere kant het voorbeeld en de vruchtbare werking van een wijlen Prof. Scharpé, een Prof. Van de Wijer, een Victor Leemans — en boven dit alles de jonge snel en stevig groeiende DEVLAG staan er borg voor. Het "odium sui" dat Tacitus de Germanen toewenste blijft thans meer dan ooit... wat men een vrome wens noemt, nu een "erwachtes" volk en een "erwachendes" volk, elk bewust van zijn eigen persoonlijkheid, zonder eigen wezen te willen vervlakken of vervagen, beide in welbegrepen samenwerking bouwen aan een grote toekomst." (17). Deze passus, zijn deelname aan de Kultuurdagen van 1937, het uitblijven van protest wanneer zijn naam verscheen in het redaktiekomitee omdat hij hoopte "alzo misschien een funktie te bekomen", zijn ingaan op het verzoek van Jef Van de Wiele om een literair DEVLAG-nummer samen te stellen, doen vermoeden dat hij in de vooroorlogse periode niet zo gekant was tegen de DEVLAG als hij tijdens het interview wilde laten blijken (18).

(15) J. PAUWELS, interview 15.12.1976.
(16) R.P. OSWALD, *Deutsch-Niederländische Symphonie*, Wolfshagen-Scharbeutz, 1937.
(17) R.F.L., "Die Deutsch-Niederländische Symphonie", *DE.VL.AG.*, I, juli 1937, 4, p. 219.
(18) R.F. LISSENS, interview 1.12.1976.

Zo kan ook de uitspraak van J. Pauwels dat "hij het enerzijds vervelend vond dat Jef Van de Wiele tijdens de Tweede Wereldoorlog het tijdschrift gratis bleef zenden, maar anderzijds het ook wel prettig vond omdat hij het dan in zijn seminarie te Leuven kon plaatsen" (19), aan de ernst van zijn verzet tegen de ongevraagde vermelding van zijn naam in het vooroorlogse Devlag-tijdschrift doen twijfelen. Tenslotte schreef J. Pauwels twee artikels in het tijdschrift (20).

De rol van Jef Van de Wiele in de vooroorlogse periode werd als vanzelf sterk beklemtoond. Na de gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog is het zeer gemakkelijk hem als zondebok te laten fungeren. De visie van de getuigen op de rol van Jef Van de Wiele bleek dikwijls niet vrij van een oorlogsbijsmaak. Dit blijkt uit het antwoord van H. Draye op onze vraag wat de reden was voor het oprichten van de DEVLAG : "Het was natuurlijk een schijn-intensivering van de kulturele betrekkingen. Wat Van de Wiele er werkelijk mee beoogde is pas gebleken tijdens de Tweede Wereldoorlog." (21).

Bij het interview geldt steeds de vraag : wat verzwijgen de getuigen ? Wat weten zij werkelijk niet ? Het probleem van de getuigenis is dat zij tot het onderzoek moet bijdragen, terwijl datzelfde onderzoek nodig is om haar waarde te evalueren.

Als laatste bron dient nog de briefwisseling die wij voerden met verschillende getuigen te worden vermeld (22).

Vanzelfsprekend waren wij hier nog meer dan bij het interview volledig afhankelijk van wat de schrijver ons wilde laten weten en van wat hij belangrijk achtte. Het interview bevat ongetwijfeld het voordeel van het reële kontakt en dat ingegaan kan worden op beweringen.

(19) J. PAUWELS, interview 15.12.1976.
(20) J. PAUWELS, "Voornamen als soortnamen", *DE.VL.AG.*, I, nov. 1936, 1, febr. 1937, 2.
(21) H. DRAYE, interview 14.1.1977.
(22) W. HERMANS, brief 27.1.1977; F. GRAMMENS, 23.2.1977; A. DEMEDTS, 23.3.1977; G. EYSKENS, 5.4.1977; M. GRAVEZ-HAEGENS 28.2. 1977; J. VAN DE WIELE, 23.10.1976; R. VAN ROOSBROECK, 26.1.1977, 27.3.1977; G. ROOS, 23.3.1977; E. STRIEFLER, 4.3.1977; F. PETRI, 25.2. 1976, 8.2.1977; W. FORMEL, 25.10.1976; L. PESCH, 30.12.1976, 6.12.1977.

DE OPRICHTING VAN DE DEVLAG

Het woord "stichten" roept onvermijdelijk een aantal omlijnde handelingen op : een planvorming die leeft bij welbepaalde mensen en die op een bepaald moment gekonkretiseerd wordt in duidelijke afspraken, o.a. in een stichtingsvergadering, korrespondentie enz... Ons bronnenmateriaal i.v.m. deze vraagstelling is zeer beperkt en houdt er geen direkt verband mee. Uit verschillende geschreven en mondelinge bronnen konden wij evenwel volgende feiten rekonstrueren.

De oprichting van de DEVLAG situeerde zich in milieus van de Leuvense en de Keulse universiteit. Het plan om de DEVLAG te stichten groeide na een tweetal reizen. De eerste reis had plaats in 1935 en ging naar Keulen, Trier en de Eifel. De Vlaamse deelnemers waren Leuvense professoren en studenten. De kosten werden door de Duitse gastheren gedragen. De volgende reis had het jaar daarop plaats. Zij ging doorheen de Antwerpse en Limburgse Kempen en werd door dezelfde Leuvense ploeg georganiseerd als tegenprestatie. In november 1936 verscheen het tijdschrift voor het eerst (23)..

Aan Duitse zijde ging het initiatief voornamelijk uit van enkele figuren die aktief waren in het Keulse Aussenamt, de buitenlandse dienst van de Duitse studentenorganisaties die de betrekkingen met het buitenland organiseerde. In dat verband werden door de verschillende bronnen de namen genoemd van Rolf Wilkening en Jupp Deckers (24). De eerste (het is niet duidelijk of hij nog student was) was een tijdlang leider van het Aussenamt en later aktief in de

(23) J. VAN DE WIELE, "Vlaanderen in het buitenland", *Nieuw Vlaanderen*, III, 25.9.1937, 39, p. 6; J. VALCK, interview 6.4.1977; H. DRAYE, interview 14.1.1977; E. STRIEFLER, brief 4.3.1977; L. PESCH, *Die Deutsch-Flämische Arbeitsgemeinschaft*, s.d. Voorgaanden bevestigen de gegevens uit de oorlogsbronnen : "Deutsch-Flämische Kulturtage. Köln 1941", *DE.VL.AG.*, IV, juni 1944, 11, p. 550; R. WILKENING, "Kultur oder Politik ?", *DE.VL.AG.*, IV, febr. 1942, p. 390. Verslag van een rede van Van de Wiele naar aanleiding van het bezoek van de dichter Adolf von Hatzfeld. In *Het Algemeen Nieuws* 6.11. 1940; in *De Dag*, 5.11.1940; "Hoe de DEVLAG groeide", *Balming*, 29.8.1943; "Acht jaar Vlaamsch-Duitsche Kultuurdagen", *Balming*, 29.8.1943.

(24) J. VALCK, interview 6.4.1977; E. STRIEFLER, brief 4.3.1977; L. PESCH, interview 27.10.1976; F. PETRI, brief 25.2.1976, 8.2.1977; H. DRAYE, interview 14.1.1977; L. PESCH, *Die Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft*, s.d.; F. BACCAERT, interview 11.2.1977.

Aussenstelle West (25). In 1947 verklaarde Jef Van de Wiele : "Wat de "DEVLAG" betreft, van Duitse zijde, hier ligt ten minste voor 80% alle initiatief bij mijn persoonlijke vriend Rudolf Wilkening, die eigenlijk met mij de geestelijke vader is van de DEVLAG vóór den oorlog." (26) Jupp Deckers was tijdens het akademiejaar 1935-1936 "Deutsche Austauschstudent" aan de Leuvense universiteit en wordt door de getuigen een bemiddelende rol toegekend, "de verbinding tussen Köln en Leuven" (27). Hij werd de eerste verantwoordelijke van het Duitse gedeelte van het tijdschrift (28).

Aan Vlaamse zijde wijzen de beschikbare dokumenten en de getuigen op de rol van Prof. G. Reyntjens, ingenieur en vertoevend in de kringen rond het blad Nieuw Vlaanderen, en Jef Van de Wiele (29). Beiden werden verantwoordelijken voor de Vlaamse afdeling van de DEVLAG en Jef Van de Wiele werd tevens hoofdredakteur (30). Ons bronnenmateriaal was dus gering en vele vragen i.v.m. de stichting, hun motieven, hun kontakten, blijven onbeantwoord.

DE ORGANISATIE

Vormde de DEVLAG een groep ? De vraag ontleenden we aan R.K. Merton : "Een groep is een geheel van mensen met een solidariteitsgevoel op basis van gemeenschappelijke waarden en die zich moreel verplicht weten de rolverwachtingen te vervullen, waarbij interactie bestaat tussen de leden onderling" (31). Het antwoord zochten we in de drievoudige werking van de DEVLAG : het tijdschrift, de kultuurdagen, de uitwisselingsdienst.

(25) E. STRIEFLER, brief 4.3.1977; L. PESCH, interview 27.10.1976; F. PETRI, brief 25.2.1976; 8.2.1977.
(26) Pv Jef Van de Wiele, 12.3.1947 (eigen verzameling bronnen).
(27) F. PETRI, brief 8.2.1977; F. BACCAERT, interview 11.2.1977; L. PESCH, *Die Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft*, s.d.
(28) *DE.VL.AG.*, I, november 1936, 1.
(29) L. PESCH, *op.cit.*; F. PETRI, brief 8.2.1977; IDEM, "DEVLAG", *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (EVB)*, II, p. 1827.
(30) J. DECKERS, *Manifest DEVLAG*, Berlin, 1936; J. VAN DE WIELE, *Manifest DEVLAG*, Aalst, 1936.
(31) R.K. MERTON, *Social Theory and Social Structure. Revised and enlarged edition*, Glencoe, London, 1964, p. 299-300.

1. Het tijdschrift

Het tijdschrift werd beschouwd als "den Hauptteil unserer gemeinsamen Arbeit" (32). Het moest "een forum" worden van "druk intellektueel verkeer". Daarbij wilde men een beroep doen op een zo ruim mogelijk publiek, dat werd geacht mee te werken aan het opstellen van het tijdschrift (33). Aldus legde men de grondslag van een vereniging : schrijvers en abonnenten gegroepeerd rond het tijdschrift. Andere interaktiemogelijkheden buiten de jaarlijkse kultuurdagen werden niet voorzien. Lid zijn was abonnent zijn. Lidkaarten waren er niet (34). "Die DEVLAG ist nie eine echte Organisation in unserem Sinne gewesen ... ein loser Zusammenschluss von Deutschen und Flamen, die sich um die Zeitschrift gruppierten", getuigde E. Striefler (35). Men voorzag het tijdschrift achtmaal per jaar te laten verschijnen. Elke maand gedurende het ganse akademiejaar, zeven nummers, en éénmaal in de zomervakantie. Dit laatste moest dan een speciaal nummer worden, gewijd aan de Kultuurdagen (36).

De ware frekwentie van de verschijning moest ons het relatieve succes doen kennen

Het eerste nummer van het DEVLAG-tijdschrift verscheen in november 1936. Volgens het manifest moesten de resterende nummers maandelijks verschijnen van december tot en met mei, tijdens het akademische jaar dus. Het zomernummer zou de maanden juli, augustus en september omvatten. In november 1937 zou dan gestart kunnen worden met de tweede jaargang. Onderstaande tabel geeft de frekwentie van verschijnen :

Jaargang I	jaargang II
nr. 1 november 1936	nr. 1-2 april 1938
nr. 2 februari 1937	nr. 3 juni 1938
nr. 3 april 1937	nr. 4-5 sept.-okt. 1938
nr. 4 juli 1937	nr. 6-7-8 nov.-dec. 1938
nr. 5-6 sept.-okt. 1937	
nr. 7-8 febr. 1938.	

(32) J. DECKERS, *Manifest DEVLAG.*
(33) J. VAN DE WIELE, *Manifest DEVLAG.*
(34) Bijvoegsel bij nr. 1 van *DE.VL.AG.*, I, nov. 1936.
(35) E. STRIEFLER, brief 4.3.1977.
(36) J. VAN DE WIELE & J. DECKERS, *Manifest DEVLAG.*

Na november-december 1938 verdween het tijdschrift in het niet. De derde jaargang verscheen pas in augustus 1940. Men mag besluiten dat het tijdschrift niet erg vlot verscheen. Wat waren hiervan de oorzaken ? Van financiële aard ? Gebrek aan belangstelling ?

De financiële zijde van de DEVLAG is een duister punt (37). Door wie werd het tijdschrift bekostigd ? De Vlaamse beheerders van het tijdschrift schreven het abonnementsgeld, nadat het op hun rekening gestort was, over aan de drukker (38). Was deze inbreng echter genoeg ? Daarop konden beide getuigen geen antwoord geven. Evenmin op de vraag wat met het Duitse abonnementsgeld gebeurde. L. Pesch kon hierop evenmin een afdoend antwoord geven. Hij vroeg zich af hoe het abonnementsgeld in Vlaanderen kwam. Er mocht onder het Hitler-regime niet meer dan 10 DM aan deviezen over de grens gebracht worden (39). Pesch getuigde dat het tijdschrift in Vlaanderen werd uitgegeven en gedrukt om het tijdschrift te behoeden voor nationaal-socialistische invloed. Wat bevestigd werd door E. Striefler en F. Petri. We beschikken over geen gegevens om deze motivering te staven (40).

Aan Vlaamse en Duitse zijde waren er elk een maximum van 200 abonnenten : aan Duitse zijde een 100 tot 200, volgens Pesch; ongeveer een 200 aan Vlaamse zijde, volgens de beheerders, nooit meer (41). Losse nummers werden niet verkocht.

Ontving de DEVLAG soms steun van andere instanties ? Pesch was hierover kategoriek : "Er waren geen politieke instanties of andere organisaties die ons geld toestopten. Wel ontving de DEVLAG van dhr. Töpfer, een zeer rijk Nederduitser, regelmatig geldsommen. Hoeveel hij de DEVLAG geschonken heeft ? Dat was het geheim

(37) Recent onthulde Maurice De Wilde in zijn boek over de Nieuwe Orde dat de DEVLAG gefinancierd werd door Theodoor Reisman-Grone (1863-1949), eigenaar van de Rheinisch-Westfalische Zeitung, de spreekbuis van het Rijn- en Ruhrpatronaat, en met veel kontakten in Duitse industriekringen. M. De Wilde gaat echter niet dieper op dit feit in, zodat dit nieuwe gegeven het probleem rond de financiering van de DEVLAG niet oplost maar slechts nieuwe vragen oproept. (cf. M. DE WILDE, "De Nieuwe Orde", *België in de Tweede Wereldoorlog*, deel 3, Antwerpen, Amsterdam, 1982, p. 16).
(38) J. VERDONCK, interview 12.12.1976; F. BACCAERT, interview 11.2. 1977.
(39) L. PESCH, interview 27.10.1976; J. VERDONCK, interview.
(40) L. PESCH, interview 27.10.1976; brief 6.12.1977; E. STRIEFLER, brief 4.3.1977; F. PETRI, brief 8.2.1977.
(41) J. VERDONCK, interview; F. BACCAERT, interview.

van Rolf Wilkening en Jef Van de Wiele" (42). Franz Petri wees in zijn artikel over de relatie van Duitsland met Vlaanderen op de financiële hulp van A. Töpfer bij het onderhouden van de Hamburgse betrekkingen met Vlaanderen. A. Töpfer was te beschouwen als de mecenas van de Duits-Vlaamse betrekkingen (43). Hij bezat op de Lüneburger Heide een riante villa die tevens dienst deed als kultureel centrum en jeugdherberg, waar regelmatig Vlaamse gasten ontvangen werden (44). Wij hebben echter geen bewijzen als zou de DEVLAG effektief geld ontvangen hebben van Herr Töpfer.

Waren er andere bronnen van inkomsten ?

Er verscheen regelmatig Duitse reklame in het tijdschrift : o.a. voor een tentoonstelling "Schaffendes Volk. Grosse Reichsaustellung", die gehouden werd te Düsseldorf van mei tot oktober 1937 (45). En ook voor het verkeersbureau der Duitse Spoorwegen dat gevestigd was in de Koninklijkestraat 43 te Brussel (46).

Ging het hier om een verdekte vorm van financiële hulpverlening waarmee o.a. de persafdeling van de Duitse ambassade invloed trachtte te verkrijgen op meerdere Belgische kranten (47) ? Had de DEVLAG realties met de Duitse ambassade ? In een brief van 19 juni 1937 aan Jozef Muls vermeldt Van de Wiele een bijeenkomst bij de consul-generaal van Duitsland te Antwerpen, Schmidt-Rolke, die gepland was doch door "toevalligheden niet kon doorgaan" (48). Of de bijeenkomst later is doorgegaan, daar bezitten wij geen aanduidingen voor. Er is ook de getuigenis van K. Roelandts, die in 1938 tijdens zijn tweede kandidatuur Germaanse aan de K.U.L. voor een reis naar Duitsland een inreisvisum nodig had, waarvoor betaald diende te worden. "Jef Van de Wiele gaf mij echter zijn visitekaartje en raadde me aan daarmee naar de Duitse ambassade te gaan met de vermelding lid te zijn van de DEVLAG. Ik deed zoals aangeraden en bekwam alle stukken gratis." (49).

(42) L. PESCH, interview 27.10.1976.
(43) F. PETRI, "Duitsland-Vlaanderen", *E.V.B.*, I, p. 451.
(44) R.P. OSZWALD, *Deutsch-Niederländische Symphonie*, p. 250. R'. LISSENS, interview 1.12.1976, heeft er verbleven tijdens een studiereis in 1935.
(45) In *DE.VL.AG.*, jg. 1, nr. 4, juni 1937.
(46) In *DE.VL.AG.*, jg. II, nr. 1-2, april 1938, nr. 3, juni 1938.
(47) E. DE BENS, *op.cit.*, p. 135. "De persafdeling van de Duitse ambassade heeft verschillende formules bedacht voor deze financiële hulpverlening, gaande van het plaatsen van annonces tot rechtstreekse financiële toelagen."
(48) AMVC, Van de Wiele 6325, brief aan J. Muls, 19.6.1937.
(49) K. ROELANDTS, verklaring 14.1.1977.

Er bestonden dus mogelijk relaties met de Duitse buitenlandse diensten.

Wanneer er echter steun was geweest vanwege Duitse instanties zou het tijdschrift dan niet beter gefloreerd hebben ? Wij menen daarom dat eventuele steun zeer miniem moet zijn geweest. Waarschijnlijk beperkte deze zich tot kleine diensten als het schenken van inreisvisa, die de DEVLAG zeker nodig had als uitwisselingsdienst, hulp bij het verkrijgen van studiebeurzen e.d.

Wij menen echter dat het tijdschrift eenvoudig doodbloedde omdat haar hoofddoel niet bereikt werd : namelijk een forum worden van druk intellektueel verkeer. Om het slagen van dat opzet te beoordelen onderzochten we : de verscheidenheid aan onderwerpen, de mogelijke groepsvorming onder de auteurs en de frekwentie van hun bijdragen. We beschikten hierbij over tien nummers van het DEVLAG-tijdschirft, waarvan vier dubbelnummers en één drievoudig nummer. Hoewel de redaktie van de DEVLAG zich voornam elke aflevering op 48 bladzijden te laten verschijnen, telden zelfs de dubbelnummers gemiddeld niet meer dan 48 bladzijden (50). Enkel het drievoudig nummer haalde bijna zijn bladzijden : 136. Dit alles wijst op een gebrek aan artikels. Het feit dat nooit meer dan maximum negen artikels in één nummer verschenen, wijst in dezelfde richting.

jaargang	nummer	datum	aantal art.	overgenomen lezingen	gedichten	besprekingen
1	1	nov. '36	7	1	4	
	2	feb. '37	3		4	4
	3	apr. '37	6		2	7
	4	jul. '37	4	1	2	3
	5-6	sept.-okt.'37	6			1
	7-8	feb. '38	4	4	7	4
2	1-2	apr. '38	7	1		1
	3	jun. '38	5	2		1
	4-5	sept.-okt.'38	9			1
	6-7-8	nov.-dec.'38	9			

(50) J. VAN DE WIELE, *Manifest.*

De aard van de artikels bewijst dat de oproep aan ingenieurs, technici en scheikundigen niet beantwoord werd. De bijdragen waren stuk voor stuk van geschiedkundige, artistieke en literaire aard. Ook de boekbesprekingen richtten hun aandacht nooit verder dan op dichtbundels, romans of geschiedkundige werken. Een filologentijdschrift dus, om met Elias te besluiten (51). De Vlamingen waren verantwoordelijk voor 45 bijdragen, zowel artikels (24 in aantal) als toespraken, boekbesprekingen en gedichten.

De medewerkers die regelmatig bijdragen leverden zijn op één hand te tellen. We vonden enkel E. Leonard met een 5-tal artikels, A. De Maeyer met drie bijdragen, F. Vercnocke met vier en J. Decroos met zeven vertalingen van gedichten. Het blijft dan nog de vraag of Vercnocke de gedichten zelf instuurde of dat deze werden overgenomen uit de dichtbundels. De andere auteurs hielden het bij één bijdrage, enkele weleens bij een tweede. Aan Duitse zijde schreven een 28 auteurs 40 bijdragen bijeen, waarvan 36 artikels. Evenals bij de Vlamingen was ook hier de permanente kern gering. F. Petri met vijf en E. Striefler met zes bijdragen scheerden de top. Ze werden gevolgd door Prof. Grashoff met drie artikels. De andere auteurs hielden het op één of twee bijdragen.

Alles bij elkaar publiceerden een vijftigtal auteurs in het tijdschrift, waarvan zeven regelmatig bijdragen leverden. We kunnen dan ook moeilijk besluiten dat er in verhouding tot de 400 abonnenten-leden die de DEVLAG telde, sprake is van een groep mensen die zich geschaard hebben rond het tijdschrift. Uit al het voorgaande menen wij te mogen besluiten dat het tijdschrift niet erg bloeide en dat weinig terecht kwam van het manifest.

"Het was Van de Wiele alleen die naar de artikels viste", verklaarde J. Verdonck (52). "Van de Wiele schreef of sprak zijn mogelijke medewerkers persoonlijk aan of zij al dan niet een artikel wilden schrijven voor het tijdschrift. Het tijdschrift stond of viel met Van de Wiele", aldus F. Baccaert (53). "Er werden enkel auteurs voor het tijdschrift aangezocht", aldus L. Pesch (54). Er werden blijkbaar niet zoveel bereidwilligen gevonden. "Die Zeitschrift hatte ständig Schwierigkeiten. Sie ungerte sich von einer Nummer zur andern durch. Jede nächste Nummer war ein Problem, nicht zuletzt auch finanziell" (55).

(51) H.J. ELIAS, *op.cit.*, p. 156.
(52) J. VERDONCK, interview 12.12.1976.
(53) F. BACCAERT, interview 27.10.1976.
(54) L. PESCH, interview 27.10.1976.
(55) L. PESCH, brief 6.12.1977.

Gedurende de twee jaar van het verschijnen, was Jef Van de Wiele de hoofdredakteur van het DEVLAG-tijdschrift, tot wie men zich moest wenden "voor al wat de redaktie betreft" (56). Aan Duitse zijde bestond alleen een "verantwoordelijke". Op papier waren de taken verdeeld. In het manifest werd een voorlopig redaktiekomitee voorgesteld dat bestond uit Prof. Stan Leurs, Prof. Gentil Reyntjens, Dr. R. Lissens, Dr. L. Pauwels en Lic. M. Van Meensel (57). De definitieve samenstelling zou later bekend gemaakt worden. In het manifest omschreef Van de Wiele hun taak : het beoordelen van de bijdragen. Verslagen van redaktievergaderingen werden nochtans niet teruggevonden, briefwisseling betreffende redaktionele aangelegenheden evenmin. De verklaringen van de getuigen waren in dit verband belangrijk : R.F. Lissens en J. Pauwels verklaarden eensluidend dat nooit redaktievergaderingen plaats vonden en zij nooit betrokken werden bij de samenstelling van het tijdschrift (58). Ook de beheerder J. Verdonck verklaarde dat het redaktiekomitee niets deed en dat het tijdschrift volledig in handen was van Jef Van de Wiele (59). F. Baccaert bevestigde de getuigenis van J. Verdonck. Volgens hem waren er echter wel een paar maal per jaar vergaderingen waarin hij, als beheerder, met Van de Wiele de materiële aangelegenheden besprak (60). Het redaktiekomitee is altijd "voorlopig" gebleven. Vanaf het eerste nummer van de tweede jaargang is er zelfs geen sprake meer van. Alleen de hoofdredakteur Jef Van de Wiele, bleef over. De samenstelling zou in een volgend nummer worden meegedeeld. Wat is uitgebleven. Weliswaar zijn de twee laatste nummers gewijd aan een speciaal onderwerp, waaronder één over literatuur o.l.v. R.F. Lissens, die hiervoor aangezocht was door Jef Van de Wiele (61). De redaktieberichten zijn ook steeds van de hand van Jef Van de Wiele. Wij menen dat het geen onjuiste konklusie is dat de samenstelling van het Vlaamse gedeelte van het tijdschrift volledig in handen van Van de Wiele berustte.

(56) J. VAN DE WIELE, *Manifest.*
(57) Ibidem.
(58) J. PAUWELS, interview 15.12.1976; R.F. Lissens, interview 1.12.1976.
(59) J. VERDONCK, interview 12.12.1976.
(60) F. BACCAERT, interview 11.2.1977.
(61) R.F. LISSENS, interview 1.12.1976.

2. De Kultuurdagen

De kultuurdagen waren een tweede kommunikatiemogelijkheid die de DEVLAG voorzag. Ze zouden om beurt gehouden worden in Duitsland en Vlaanderen. De bedoeling was : de leden van "hier en ginder" met elkaar "in voeling te brengen ... om een breed begrijpen en waarderen te doen ontstaan" (62). De eerste dergelijke Kultuurdagen door de DEVLAG georganiseerd werden gehouden aan de Nederrijn van 12 tot en met 17 september 1937 (63). Het officiële programma vermeldt deze als de derde Deutsch-Niederländische Kulturtagung. De twee vorigen betroffen de reizen naar Keulen in 1935 en door de Kempen in 1936 die aan de stichting van de DEVLAG voorafgingen. Het plan om jaarlijks een reeks kultuurdagen te houden groeide effektief met de stichting van de DEVLAG in het najaar van 1936. Wij kunnen instemmen met E. Striefler wanneer hij schrijft dat "die Zählung 3.Kulturtagung wohl ein wenig künstlich Tradition schaffen sollte" (64). De vierde in de reeks had plaats in Zuid-Vlaanderen met als centrum Kortrijk, van 31 augustus tot en met 4 september 1938 (65). De vijfde en laatste voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog ging door te Westfalen (66). Ook in dat verband zochten we antwoord op enkele vragen i.v.m. de organisatie, de aard en de omvang van de deelnemers, het succes. Weer lieten de bronnen ons in de steek : de verslagen van de Kultuurdagen geven geen deelnemersaantallen en zelden namen van participanten. Over de deelnemerslijsten konden we niet beschikken. Onrechtstreeks viel wel een en ander te vernemen. Aan de rondreis aan de Neder-Rijn in 1937 kon slechts "een beperkt aantal deelnemers deelnemen, vermits er wordt gezorgd voor slapen, eetmalen, enz." (67). In zijn verslag over de DEVLAG heeft Pesch het over een 40-tal Vlamingen die deelnamen aan de Kultuurdagen te Westfa-

(62) *Bijvoegsel van nummer één van DE.VL.AG*, I, nov. '36. J. VAN DE WIELE, "Vlaanderen in het buitenland", *op.cit.*, p. 6.
(63) *Zeitfolge für die III. Deutsch-Niederländische Kulturtagung durchgeführt von der DEVLAG*, 12.-17.9.'37.
(64) E. STRIEFLER, brief 4.3.1937.
(65) *Programma. Kultuurdagen gehouden ter gelegenheid van het bezoek... Zuid-Vlaanderen*, 31.8-4.9.1938.
(66) J. VAN DE WIELE, *De Vlaamsch-Duitsche Arbeidsgemeenschap*, op.cit. L. PESCH, interview 27.10.1976.
(67) Programma der Kultuurdagen. Tussen 10-19.9.1937. In *DE.VL.AG*, I, juli 1937, 4, p. 142.

len (68). F. Baccaert nam deel aan de Kultuurdagen van 1938 en 1939 en sprak van een dertig tot veertig Vlaamse deelnemers en evenzoveel Duitse (69). André Demedts hield voor het DEVLAG-publiek tijdens de Kultuurdagen van 1938 een voordracht in bijzijn van een 70-tal aanwezigen (70). De Kultuurdagen van 1938 in Zuid-Vlaanderen werden gehouden "ter gelegenheid van het bezoek van 36 Duitsche Professoren, kunstenaars en studenten" (71). Alles wijst dus op een maximum van een 80-tal deelnemers, Duitsers en Vlamingen samen. Een klein aantal van de 400 abonnees. Het is evenmin mogelijk op grond van officiële stukken te bepalen wie precies aan de Kultuurdagen deelnam. F. Baccaert getuigde dat het steeds ging om de helft studenten naast kunstenaars en wetenschapsmensen die aangesproken of aangeschreven werden (72).

Zelf hebben we getracht de namen van de deelnemers op het spoor te komen. De rekonstruktie is echter zeer onvolledig. Enkele namen doemen evenwel voortdurend op (73).

De vraag wie instond voor het organiseren van de Kultuurdagen konden we beantwoorden dank zij programma's en gegevens van de Kultuurdagen, zowel aan de Neder-Rijn in 1937 als in Zuid-Vlaanderen in 1938.

Aan de Nederrijn in 1937 heetten ze officieel "die III. Deutsch-Niederländische Kulturtagung durchgeführt von der Deutsch-Flämische Arbeitsgemeinschaft" (74). Ze werden georganiseerd door het "deutsch-niederländische Gesellschaft" in samenwerking met het "niederländische Institut" van de Keulse universiteit (75). Dat was het aanknopings- en steunpunt van de Duitse DEVLAG. Als officiële instelling beschikte de Aussenstelle West duidelijk over de mogelijkheid deze Kultuurdagen een stevige organisatie te geven. Zo ging de rondreis langs verschillende steden. In elk van deze steden was gezorgd voor een hotel, soms voor meerdere. In elke stad stond een inlichtingendienst ter beschikking van de deelnemers. In Keulen was dit de Aussenstelle zelf. Meermaals schakelde men hiervoor offi-

(68) L. PESCH, op.cit.
(69) F. BACCAERT, interview 11.2.1977.
(70) A. DEMEDTS, brief 23.2.1977.
(71) *Programma. Kunstavond. Kultuurdagen*, 26 oogst 1938.
(72) F. BACCAERT, interview.
(73) Zie bijlagen.
(74) *Zeitfolge...*, 1937.
(75) E. STRIEFLER, brief 4.3.1977.

ciële instanties in als "das Landratsamt", het kantoor van het distrikthoofd, "das Verkehrsamt in Rathaus", de "Geschäftstelle der N.S.G. Kraft durch Freude". De speciale "Flämische Abende" die doorgingen te Kleve en Moers stonden mede onder hoede van het "N.S.G. Kraft durch Freude" (76). E. Striefler bevestigde dat de Aussenstelle West "im Rahmen ihrer Arbeit auch Beziehungen zu offiziellen (staatlichen, kommunalen und kulturellen) Stellen hatte" (77).

Daar tegenover stonden dan de Duits-Vlaamse Kultuurdagen in Zuid-Vlaanderen. Hier bleek de organisatie moeilijker te verlopen. Deze Kultuurdagen gingen door van 31 augustus tot en met 4 september 1938. Niet eerder dan op 10 augustus schreef Jef Van de Wiele een brief aan Jozef Muls met de vraag of deze een referaat zou willen houden op de genoemde Kultuurdagen... "Prof. Leurs en prof. Reyntjens zitten in het buitenland, Prof Van de Wijer is aan zee, zodat ik het karweitje voorlopig alleen moet opknappen". En verder : "Prof. Leurs schrijft me en zegt me dat hij als onderwerp zou nemen : de Leie in de oude kunst. Hij vroeg mij aan U te vragen of U zoudt kunnen behandelen..." (78). Prof. Leurs en Prof. Reyntjens, de beide medeverantwoordelijken van de DEVLAG bleken niet erg aktief te zijn in de DEVLAG. Reeds eerder had Van de Wiele over de geringe inzet van Stan Leurs geklaagd (79). Jef Van de Wiele bleek dus ook hier de voornaamste initiatiefnemer. De kontaktname en afspraken met Flor Grammens in verband met "een eindje taalgrensbegeleiding" kwamen ook van Van de Wiele (80). Hij is het die samen "met Prof. Reyntjens Kortrijk in alle richtingen doorkruist, op zoek naar lokalen, naar een hotel..." (81). Voor de Kultuurdagen diende men zich bij hem in te schrijven (82).

(76) *Zeitfolge...*, 1937.
(77) E. STRIEFLER, brief 8.3.1977.
(78) AMVC, Jef Van de Wiele, W 6325, brief aan Muls, 10.8.1938.
(79) AMVC, Jef Van de Wiele, W 6325, brief aan Muls, 17.8.1937. "Nu had ik maanden geleden aan Prof. Leurs gevraagd met U te willen onderhandelen om U te vragen een korte feestrede te houden te Kleef... Heeft hij het gedaan — ik betwijfel het sterk. Nog verleden week belde ik hem op maar hij beloofde weer dat het voor een van deze dagen zou zijn. En zo komt er geen einde aan... U zult begrijpen dat het voor mij een moeilijk geval is, daar ik steeds op Prof. Leurs had gerekend. Nu komen de dingen dichtbij en moet ik zelf afkomen".
(80) F. GRAMMENS, brief 23.2.1977. J. VAN DE WIELE, brief à F. Grammens 26.8.1938.
(81) AMVC, Jef Van de Wiele, W 6325, brief à Muls, 23.8.1938.
(82) *Vierde Duits-Vlaamse Kultuurdagen. Programma*, 1938.

Bij dit alles liep de organisatie van de Kultuurdagen niet van een leien dakje. Op 26, 27, 30.8 diende nog over en weer geschreven te worden tussen Flor Grammens en Jef Van de Wiele in verband met de juiste afspraken over de taalgrenswandeling (83). Op 23.8. kon Van de Wiele pas aan Muls juiste datum, uur, lokaal van zijn referaat melden (84). Dat alles had voor gevolg dat het programma dat veertien dagen voordien verstuurd werd aan de deelnemers helemaal niet vaststond. De Kunstavond ter gelegenheid van de Kultuurdagen zou doorgaan op 2.9.1938. Het programma ervan werd op 26.8 verstuurd. Er kon nog niet met zekerheid gezegd worden of de referaten van Stijn Streuvels en Cyriel Verschaeve zouden doorgaan, want zij "waren belet op een vroeger datum. Voor dezen nieuwen datum kwamen de toezeggingen nog niet toe, wanneer dit in druk verscheen" (85). De uitnodiging meldde voorzichtig : "Voor de referaten worden volgende onderwerpen behandeld en onderstaande sprekers gevraagd". :

- Letterkunde : *André Demedts*
- Folklore : Prof. P. De Keyser, M. De Meyer.
- Economie : *B. Steverlync*, T. Herbert.
- Taalkunde : Prof. Blankaert, Prof. Grootaers, Drs. W. Pee, *Dr. H. Draye*
- Geschiedenis : Prof Van der Essen, Prof. Ganshof.
- Vlasnijverheid : *J. De Meyer.*
- Kunst : *Prof. Stan Leurs, J. Muls* (86).

Alleen de cursief gedrukte personen hielden een referaat.

Het organiseren van deze Kultuurdagen van Vlaamse zijde was veel meer geïmproviseerd en het ging er wanordelijker aan toe dan aan Duitse zijde. De Duitse DEVLAG kan meer mensen mobiliseren, terwijl aan Vlaamse zijde zo goed als alle taken op de rug van Jef Van de Wiele bleken te vallen. Dat vond duidelijk een weerslag in het moeizaam tot stand komen van de afspraken, de materiële organisatie en het uiteindelijk programma.

(83) J. VAN DE WIELE, à F. Grammens, brief 26.8.1938; 30.8.1938; F. GRAMMENS à J. Van de Wiele, brief 27.8.1938.
(84) AMVC, Jef Van de Wiele, W 6325, brief à Muls, 23.8.1938.
(85) *Programma Kunstavond*, 2.9.1938, p. 2.
(86) *Vierde Duits-Vlaamse Kultuurdagen. Programma*, 1938.

3. De uitwisselingsdienst

De uitwisselingsdienst was een derde opgave die de DEVLAG zich stelde (87). Ze wilde fungeren als een centraal bureau dat de Duits-Vlaamse betrekkingen regelde. Van de Wiele verklaarde zelfs tijdens de oorlog dat de DEVLAG werd gesticht om een zekere kontrole daarop uit te oefenen (88).

Uit de balans die hij opmaakte in februari 1938 bleken een aantal reizen te zijn doorgegaan : leraars van technische scholen brachten een bezoek aan instellingen en fabrieken uit het Rijnland; 70 studenten van het Gents Studentencorps gingen naar wetenschappelijke inrichtingen te Frankfurt en Keulen; het koor der Leuvense studenten trad op met verschillende liederen te Aken, Keulen en Bonn; 80 studenten uit Frankfurt brachten een bezoek aan Vlaanderen; Duitse studenten namen deel aan het feest van Ons Leven (89). In april 1939 had te Keulen een Deutsch-Niederländische Woche plaats, waarop Gentse studenten aanwezig waren (90).

Welke mensen en hoeveel er studiebeurzen hebben bekomen, wie daarbij bemiddelde, is niet te achterhalen. Het was ons niet mogelijk om na te gaan of de oprichting van de DEVLAG een intensifiëring teweeg bracht van de Duits-Vlaamse betrekkingen.

De DEVLAG trad wel bemiddelend op voor het verkrijgen van studiebeurzen en in- of uitreisvisa. Wij haalden in dat verband de getuigenis van K. Roelandts aan die met het naamkaartje van Van de Wiele en de vermelding dat hij lid was van de DEVLAG gratis de inreispapieren voor Duitsland bekwam op de Duitse ambassade (91). F. Baccaert getuigde dat hij door toedoen van Van de Wiele een studiebeurs bekwam van de Von Humboldtstiftung (92).

Hoe de relaties met de Duitse instanties precies waren, konden wij niet achterhalen. We mogen aannemen dat zij niet diepgaand waren. Zo vonden wij in de akten van het Auswär-

(87) *Bijvoegsel aan nr. 1 van de DE.VL.AG.*, jg. I, nov. 1936.
(88) "De Vlaamsch-Duitsche Arbeidsgemeenschap", *Het Algemeen Nieuws*, 6.11.1940.
(89) J. VAN DE WIELE, "Bij dit nummer", *DE.VL.AG*; I, nov. 1936.
(90) M. SPAHN, "Deutsches und Vlaemisches Volkstum. Abschluss der Deutsch-Vlaemischen Woche in Köln, 22.4.1939", *DE.VL.AG*, III, nov. 40, 4.
(91) K. ROELANDTS, verklaring 14.1.1977.
(92) F. BACCAERT, interview 11.2.1977.

tiges Amt geen vermelding van de vooroorlogse DEVLAG. Indien de DEVLAG systematisch geholpen werd door de Duitse instanties, zou haar tijdschrift dan niet florissanter zijn en de Kultuurdagen in Vlaanderen niet zo'n improviserend karakter vertonen ?

De DEVLAG kan geenszins tot wat men in de sociologie betitelt als "totalitaire groepen" gerekend worden. Dit zijn groepen "which involve and regulate the sentiments and behavior of members in allmost all of their selves and roles." Bovendien houdt dit verband met "the extent to which the degree of engagement in the group is normatively prescribed and actually realised" (93). Het engagement dat de DEVLAG van haar leden kon eisen was beperkt : een wederzijdse belangstelling koesteren en dat verwezenlijken door het lezen van het tijdschrift, bijdragen te leveren aan het tijdschrift, deel te nemen aan de Kultuurdagen. De DEVLAG-leden zullen dit engagement in verschillende mate realiseren. Van de 400 leden-abonnementen hield de overgrote meerderheid het bij lezen, een passieve belangstelling dus. Als DEVLAG-leden kwamen zij buiten de jaarlijkse Kultuurdagen niet met elkaar in kontakt en traden zij niet in interaktie. Wat volgens Merton één van de vereisten van het lidmaatschap is (94). Een kern die zich rond het tijdschrift schaarde was er nauwelijks. Van haar abonnenten bracht de DEVLAG slechts een 80-tal mensen samen bij de Kultuurdagen.

De DEVLAG stelde geen duidelijk omlijnde gemeenschappelijke waarden voorop. Het heet dat de DEVLAG ontstond uit drang naar wederzijds begrijpen en aanvoelen. Een politieke ideologie of doelstelling bouwde zij niet op. De medewerkers werden vrij gelaten. Iedere auteur schreef de bijdragen vanuit zijn specialisatie, vanuit zijn visie of ideologie. Er groeide geen echt DEVLAG-standpunt. Als bewijs volgend citaat : "Slechts dit : beide redakties wensen onafhankelijk te blijven wat de inhoud en de standpunten van sommige bijdragen betreft. Wij willen geen wederzijdse haarkloverij. Het kan voorkomen dat een of ander wordt vooropgesteld, waarmee de andere zijde niet volledig kan instemmen : wij streven naar verstandhouding, laten daarom de medewerkers-redakteurs betrekkelijk vrij. Zo blijft de Vlaamse redaktie alleen verantwoordelijk voor het Vlaamse gedeelte" (95).

(93) R.K. MERTON, *Social Theory and social structure. Revised and enlarged edition*, Glencoe, London, 1964, p. 311.
(94) R.K. MERTON, *op.cit.*, p. 284.
(95) "Bij dit nummer", *DE.VL.AG.*, II, april 1938, 1-2.

HET DUITSE EN VLAAMSE PUBLIEK VAN DE DEVLAG

Wie waren de mensen die zich interesseerden voor de DEVLAG ? Het hiaat van de bronnen stelde ons opnieuw voor problemen wanneer wij dat publiek wilden rekonstrueren. Zoals gezegd beschikten we niet over abonnementslijsten en evenmin over deelnemerslijsten van de Kultuurdagen. Wij hebben getracht van de beschikbare namen zoveel mogelijk biografische gegevens te verzamelen om zo tot een beeld van het DEVLAG-publiek te komen.

1. De Duitse afdeling van de DEVLAG

De Duitsers die de DEVLAG schraagden waren voornamelijk studenten van de Aussenstelle West te Keulen (96). "Die Vorbereitung der Kulturtage und der einzelnen Nummern der Zeitschrift lag in den Händen der Aussenstelle West der Reichstudentenführung", getuigde E. Striefler, lid van de DEVLAG en de Aussenstelle West (97). Van onze kant stelden we vast dat het adres van de Duitse afdeling van de DEVLAG hetzelfde was als dat van de Aussenstelle West, met name : Zülpicherstrasse 47 te Keulen (98). We zegden reeds dat de derde Deutsch-Niederländische Kulturtagung voorgesteld werd als een manifestatie van de Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft, maar in werkelijkheid georganiseerd werd door Aussenstelle West (99). Ook bleek de Duitse afdeling niet over een eigen postcheckrekening te beschikken. Het Duitse abonnementsgeld diende gestort op postcheckrekening van het "Studentenwerk" te Keulen (100). Het initiatief van de reis naar Keulen in 1935 vertrok uit dezelfde richting : Rolf Wilkening was leider geweest van het Aussenamt en na de "Gleichschaltung" aktief in de Aussenstelle West (101).

Waarom zetten de studenten van de Aussenstelle West zich in voor de DEVLAG ? Het Aussenamt bestond reeds vóór 1933, jaar van de machtsovername van Hitler en de herinrichting van de staat

(96) F. PETRI, "DEVLAG", *E.V.B.*, dl. II, p. 1827.
(97) E. STRIEFLER, brief. 4.3.1977.
(98) *DE.VL.AG.*, I, nov. 1936-okt. 1937, 1-6. cf. *Zeitfolge für die III. Deutsch-Niederländische Kulturtagung*, 12-17.9.1937, p. 1, p. 6.
(99) *Zeitfolge...*, p. I, p. 1.
(100) *DE.VL.AG.*, ng. I, juli 1937, 4, redaktioneel gedeelte.

naar nationaal-socialistische normen. Daarbij waren de verschillende studentenkorporaties aangesloten en het hield zich bezig met "der studentischen Aussenarbeit". In 1934-1935 werd het heringericht tot een Aussenstelle in het kader van de "Gleichschaltung" en het politiek-ideologisch dienstig maken van de universiteiten. Deze Aussenstelle werd ondergeschikt aan de Reichstudentenführung, de overkoepelende studentenorganisatie, die in zich de N.S.D.-Studentenbund en de Deutsche Studentenschaften bundelde (102). Een Aussenstelle werd opgericht met het doel de Buitenlandse betrekkingen te regelen en te organiseren. De Aussenstelle West was te Keulen gevestigd; in München werd de Aussenstelle Süd opgericht, te Hamburg de Aussenstelle Nord (103).

In verband met de Duits-Vlaamse betrekkingen, die niet van 1935 dateerden, kan men zich de vraag stellen waarom die nu plots gekanaliseerd worden in een organisatie als de DEVLAG ? Ontstond de DEVLAG onder supervisie van de Reichstudentenführung (104) ? Zag de Reichstudentführung in de DEVLAG een middel om de vroegere betrekkingen die uitgingen van voornamelijk de Duitse katholieke studentenorganisaties met Gent en Leuven te heroriënteren en te intensiveren ? De getuigen zijn formeel : "Voortaan liepen de relaties die vroeger al tussen Vlaanderen en een aantal — met name katholieke — Duitse studentenverenigingen hadden bestaan via de DEVLAG", schreef F. Petri (105); en verder : "Das war eine Art "Gleichschaltung" nach N.S. Vorbild. Ohne Zweifel war der Reichstudentenführung die Aktivität der katholischen Akademikerverbände unbequem und unerwünscht" (106). In november 1940 verklaarde Van de Wiele tijdens een rede ter gelegenheid van het bezoek van de dichter A. Von Hatzfeld : "dat de DEVLAG gesticht werd om een zekere controle uit te oefenen op de wederzijdse uitwisseling, die in die jaren berustte op privé-initiatief" (107).

(102) *Organisationsbuch der N.S.D.A.P.*, München, 1937, p. 262-265.
(103) L. PESCH, interview 27.10.1976.
(104) F. PETRI, brief 8.2.1977. Zo is het toch opmerkelijk dat Franz Petri "auf Bitten der Reichstudentenführung" sekretaris werd van de Duitse DEVLAG.
(105) F. PETRI, "DEVLAG", *op.cit.*
(106) F. PETRI, brief 8.2.1977.
(107) "De Vlaamsch-Duitsche Arbeidsgemeenschap...", *Het Algemeen Nieuws*, 6.11.1940.

Deze Aussenstelle maakte een Duitse organisatie van de DEVLAG overbodig.

Ze deed beroep op akademici die reeds voor 1933 hun reputatie op het gebied van de Nederlandse en Vlaamse kultuur en geschiedenis hadden gevestigd en die aktief wetenschappelijke relaties met Vlaanderen hadden onderhouden. Aan Duitse zijde waren er nooit meer dan 200 abonnenten en steeds een 30-tal deelnemers aan de Kultuurdagen, getuigde L. Pesch (108). "Tusschen de Duitschers met wien ik vóór 10 mei 1940 het meest in contact kwam zijn te vermelden : Spahn, Bach, Petri, Wilkening, Pesch, Halm, Striefler, Steinbach, Steeger, Böhme", verklaarde Jef Van de Wiele in 1946 en 1947 (109). Wilkening, Pesch, Striefler, Halm, Böhme waren Keulse studenten en verbonden aan de Aussenstelle West (110). Wilkening, Pesch en Striefler waren bovendien studenten bij Franz Petri, aan het Deutsch-Niederländisches Institut te Köln (111).

De historicus Martin Spahn leidde aan de Keulse universiteit het "Politisches Kolleg" en ontving regelmatig Vlaamse en Nederlandse studenten en professoren (112). De Aussenstelle West had, zo verklaarde Petri, "ihren geistige Mittelpunkt" in dit Instituut, "und standen Martin Spahn sehr viel näher" (113). Franz Petri zelf zou "nach meiner Habilitierung in Köln 1936 von der Aussenstelle West als wirtschaftliche Spezialist für Niederlande-frage und deszeitige Geschäftsführer am Deutsch-Niederländisches Institut a.d. Kölner Universität herangeholt und mir die Reigierung des deutschen Teils über Zeitschrift gebeten würde". Vanaf nummer 7.8. van februari 1938 werd hij verantwoordelijke voor het Duitse gedeelte van het tijdschrift (114). "Auf bitten der Reichstudentenführung. Im Interesse der gewinnung weiterer Wissenschaftlich ausgewiesener Mitarbeiter und Leser" (115). Franz Petri had van 1930 tot 1934 gestudeerd aan de Leuvense universiteit o.l.v. Prof. Van de Wijer. Door zijn kritiek op H. Pirenne in zijn boek "Germanisches Volkserbe in Walloniën und Nord-Frankreich" (1929-30) had hij in de Vlaamse

(109) Pv. Jef Van de Wiele, 12.3.1947 (eigen verzameling bronnen).
(110) cf (108) en E. STRIEFLER, brief 4.3.1977.
(111) I. SCHOEFFER, *op.cit.*, p. 103; R. VAN ROOSBROECK, brief 26.1. 1977.
(112) R.P. OSZWALD, *op.cit.*, p. 238; F. PETRI, "Duitsland-Vlaanderen", op. cit.
(113) F. PETRI, brief 25.2.1976; 8.2.1977.
(114) *DE.VL.AG*, I, febr. 1938, 7-8.
(115) F. PETRI, brief 8.2.1977.

akademische wereld bekendheid verworven (116).

Uit Keulen nam ook de historicus E. Grasshoff enkele malen deel aan de Kultuurdagen (117). "In de loop van de volgende jaren zouden er ook akademici van de universiteiten van Bonn, Münster en Hamburg bijtreden", aldus Van de Wiele (118). Voor Bonn was dit de historicus Prof. F. Steinbach, die aldaar het "Institut für geschichtliche Landeskunde der Rheinlande" leidde en "seit einigen Jahren geglückt (war) zur wirklicher Gemeinschaftsarbeit mit höllândischen und flämischen Gelehrten auf Volkskundlichem, sprachlichame, historischem und geographischem Gebiete zu kommen" (119). Vooral dan in de "Rheinische Vierteljahrsblätter", waarvan hij de uitgever was (120). Van zijn hand verscheen één artikel in het tijdschrift. Naar de getuigenis van H. Draye nam hij ook deel aan de reis door de Kempen in 1936 (121). Van enige belangstelling van Hamburgse zijde vonden we geen spoor. Evenmin konden wij achterhalen door wie Münster vertegenwoordigd werd. R. Van Roosbroeck getuigde Antoon Jacob, oud-aktivist, ontmoet te hebben te Kleve (122). Antoon Jacob was van 1934 lektor en later hoogleraar Nederlands aan de Hamburgse universiteit. Samen met Prof. Borchling (123) en Prof. Teske, beide Germanisten, trachtte hij een betere samenwerking tussen de studentengeneratie in Vlaanderen en Duitsland te bewerken (124). Tenslotte nam uit Krefeld de archeoloog Prof. Steeger, deel aan de Kultuurdagen van 1937 aan de Nederrijn (125).

(116) I. SCHOEFFER, *op.cit.*, p. 326; R. VAN ROOSBROECK, brief 26.1. 1977; L. PESCH, interview 27.10.1976.
(117) *Zeitfolge...*, p. 4; AMVC, Jef Van de Wiele, W 6325, brief à J. Muls, 23.9.1937.
(118) Pv Jef Van de Wiele, 12.3.1947 (eigen verzameling bronnen).
(119) F. PETRI, "Franz Steinbach zum Gedächtnis", *Rheinische Vierteljahrsblätter*, XXIX, 1964, p. 12.
(120) R. VAN ROOSBROECK, brief 26.1.1977.
(121) H. DRAYE, interview 14.1.1977.
(122) R. VAN ROOSBROECK, brief 27.3.1977.
(123) R.P. OSZWALD, *op.cit.*, p. 178; F. PETRI, "Duitsland-Vlaanderen", *op.cit.* Prof. Borchling bekleedde het eerste nederduitse professoraat in Duitsland. Hij liet vanaf 1913 regelmatig Nederlandse taalcursussen in zijn seminarie houden en gelastte de Nederlandse afdeling uit te bouwen.
(124) G. DE SMET, "Antoon Jacob, 1889-1947", *E.V.B.*, dl. I, p. 711; F. PETRI, "Duitsland-Vlaanderen", *op.cit.*, p. 451; R.P. OSZWALD, *op.cit.*, p. 250.
(125) *Zeitfolge...*, p. 2; J. VAN DE WIELE, "Vlaanderen in het buitenland", *op.cit.*

Reeds vóór 1933 dus bestond speciaal in deze historische kringen en germanistenmiddens aan de Nederduitse universiteiten belangstelling voor Vlaanderen en haar kultuur die voornamelijk na de eerste Wereldoorlog intenser werd, en die haar weerslag vond in wetenschappelijke kontakten met Vlaamse historici en germanisten. Daarbij bestond de tendens om de lotsverbondenheid van de Nederlandse en Vlaamse kultuur met de Duitse te benadrukken en Vlaanderen bij de Duitse invloedsfeer te betrekken (126). Vanaf 1933 werden deze opvattingen vanzelfsprekend nog meer benadrukt en werd de bestaande "volksnationale belangstelling" erg bruikbaar voor het nieuwe regime. Het is niet toevallig dat professoren als Spahn, Petri, Steinbach en instituten als het "Deutsch-Niederländisches Institut", het "Institut für geschichtliche Landeskunde der Rheinlande" na de zuiveringen aan de Duitse universiteiten konden blijven werken.

Het was de wens van de Duitse afdeling van de DEVLAG dat de volksnationale belangstelling en lotsverbondenheid zou benadrukt worden. "Es ist der wunsch Schriftleitung in unserer Zeitschrift nach und nach alle Lebens- und Kulturgebiete zu Wort kommen zu lassen, auf dennen sich die deutsch-niederländische und in Sonderheit die deutsch-flämische Gemeinschaft oder Wechselwirkung bereits fruchtbar und bedeutungsvoll ausgewirkt hat oder aus zuwirken berufen ist" (127). Kenmerkend voor deze belangstelling is de aandacht die men aan Zuid-Afrika en aan het Zuidafrikaans besteedde "dem altenniederdeutschen Boden entsprossenen Kultursprache" (128). Deze belangstelling werd door het nationaal-socialisme gemanipuleerd, in de zin dat ze een anti-Engelse propaganda in zich sloot. Er kwamen ook bijdragen voor die openlijk sympathiseerden met de nazi-ideeën onder de vorm van waarderende beschouwingen over de plaats van de Duitse student in het nieuwe regime (129). De bijdragen over "Rasse und Rassenseele" ontbraken niet. Ze waren van de hand van K.L. Pesch, leider van het museum voor volkshygiëne te Keulen (130).

(126) I. SCHOEFFER, *op.cit.*, p. 100-101; A.W. WILLEMSEN, "Vlaanderen's houding t.o.v. Duitsland", *Twintig Eeuwen Vlaanderen*, dl. 4 & dl. 5.
(127) "Dem zweiten Jahrgange zum Geleit", *DE.VL.AG.*, jg. II, nr. 1-2, april 1938.
(128) M.R. BREYNE, Jan F.E. Celliers, "Der Volksdichter der Afrikaner zu seinem 72. Geburtstage", *DE.VL.AG.*, jg. I, nr. 1, nov. '36.
(129) G. MEISNER, "Der deutsche Student", *DE.VL.AG.*, jg. I, nov. '36.
(130) K.L. PESCH, "Rasse und Rassenseele", *DE.VL.AG.*, jg. I, nr. 3 & 4.

Slogans tegen joden en liberalisme werden afgedrukt (131).

We hebben er al eerder op gewezen dat de Duitse DEVLAG voor de organisatie van haar Kultuurdagen beroep kon doen op N.S. Dienststelle. Bovendien werd het Lutz Pech van mei 1939 tot oktober 1939 sekretaris van de Duitse DEVLAG, waarbij hij overging tot het oprichten van een speciaal bureau (132). Hiervoor werd hij bezoldigd door de "Volksdeutsche Mittelstelle", dat de kontakten diende te verzorgen met de "Volksduitsers" van het buitenland (133). De Duitse DEVLAG kon zich niet onttrekken aan de invloed en de uitingen van het nationaal-socialisme. Binnen deze kringen kende het nazisme zijn aanhang. Ivan Schöffer stelt zelfs heel duidelijk dat de Keulse universiteit "uitverkoren schijnt te zijn om een geestelijk centrum van het nationaal-socialisme te worden" (134). Petri schreef dat de nationale gezindheid die ook vroeger kenmerkend geweest was voor de Vlaams-Duitse kulturele betrekkingen zich aan Duitse zijde, vooral bij de studenten, snel in nationaal-socialistische richting ontwikkelde (135).

In die zin was de DEVLAG een propaganda-zaak, zonder dat zij evenwel als dusdanig systematisch werd gesteund. Wordt dit niet bewezen door het feit dat het DEVLAG-tijdschrift zo onregelmatig verscheen.

2. De Vlaamse afdeling van de DEVLAG

De Vlaamse afdeling betrok haar publiek voornamelijk aan de Leuvense universiteit, in de Germanistenkring "Germania" (136). Uit het verslagboek van Germania blijkt dat op haar vergaderingen opgeroepen werd zich te abonneren op het DEVLAG-tijdschrift (137) en dat men van die vergaderingen gebruik maakte om de Duitse gasten van de DEVLAG voor te stellen (138). De beheerders

(131) H. KINDERMANN, "Adolf Bartels im Kampf um die volkische Entscheidung", *DE.VL.AG.*, jg. I, nr. 5-6.
(132) L. PESCH, *Die Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft*, ongedateerd; L. PESCH, interview 27.10.1976.
(133) L. PESCH, brief 6.12.1977.
(134) I. SCHOEFFER, op.cit., p. 102.
(135) F. PETRI, "DEVLAG", *E.V.B.*, dl. II, p. 1827.
(136) F. BACCAERT, interview 11.2.1977.
(137) GERMANIA-verslagboek, 2.12.1937, 4.4.1938.
(138) GERMANIA-verslagboek 23.1.1937.

van het DEVLAG-tijdschrift waren tevens studenten Germaanse filologie (139). F. Baccaert was praeses van Germania tijdens het akademiejaar 1938-1939 (140). "Wij waren en bloc lid van de DEVLAG", verklaarde K. Roelandts, in 1938 student tweede kandidatuur Germaanse. Wat F. Baccaert bevestigde (141). De belangstelling voor Duitsland binnen Germania was nochtans niet erg diepgaand. De kring kwam een acht maal per jaar bijeen. De vergadering begon met een wetenschappelijke uiteenzetting die betrekking moest hebben op een studie van de Germaanse filologie of de geschiedenis en eindigde met een gezellig samenzijn (142). De onderwerpen die behandeld werden waren niet gericht op het bewijzen van de innerlijke gemeenschap met de Duitse kultuur en het Duitse volk. De aandacht ging vooral naar de Nederlandse filologie. Het praesesschap van Jef Van de Wiele tijdens het akademiejaar 1934-1935 bleek daar niet veel aan te veranderen. Spreekbeurten over "de vereenvoudigde spelling van het Nederlands" (nov. 1934), "Een Amerikaan ontdekt voor ons Amerika" (dec. 1934), "het Zuid-Limburgs dialekt in de 14e eeuw" (feb. 1935), "Willem van Oranje" (mrt 1935), "humor in de Engelse letterkunde" (mei 1935) wijzen zeker niet in de richting van een ijveren voor een toenadering tot Duitsland. Eén enkele keer werd ingegaan op een rede van Goebbels waarbij men konkludeerde dat de kritikus ook in "Vlaanderen volksgebonden moet zijn" (143). De studenten werden daarentegen wel gewaarschuwd voor de kunstopvattingen van Hitler "die de naïeviteit roven en de vrije inspiratie eenzijdig africhten", waarop "een geweldig applaus de spreker begroet om zo'n flinke lezing" (144). Uit de verslagen blijkt eerder dat onder de studenten een romantische "Schwärmerei" bestondt met Duitse woorden en citaten. Dat gebrek aan belangstelling zette zich ook door in de DEVLAG. De Vlaamse studenten schreven nagenoeg nooit artikels voor het tijdschrift. Voor de Kultuurdagen liep het

(139) J. VERDONCK, interview 12.12.1976; F. BACCAERT, interview 11.2. 1977.
(140) GERMANIA-gedenkboek, p. 55.
(141) K. ROELANDTS, verklaring 14.1.1977; F. BACCAERT, interview 11.2. 1977.
(142) A.M.V.S. K.U.L. Germaanse I, Verslagen. Fakulteitskring Germania, akademiejaar 1934-1935.
(143) "Mozaïek : november", *Germania*, I, dec. 1924, nr. 2.
(144) GERMANIA-verslagboek, 21.1.1936.

ook al niet storm : steeds een 15-tal Vlaamse studenten (145). J. Henskens verklaarde dat de doelstelling van de DEVLAG voor de studenten slechts bijkomstig was en dat ze zich vooral hadden aangesloten na de gunstige verhalen over de heerlijke dagen aan de Nederrijn, "vooral met de bedoeling gemakkelijk en goedkoop te kunnen reizen" (146). Ook de verklaring van K. Roelandts gaat in die richting : "Die DEVLAG was toch gemakkelijk voor ons studenten. Je kon ervan profiteren : reizen en studiebeurzen" (147). Dat nochtans niet iedereen van Germania akkoord ging met de belangstelling voor de DEVLAG wordt gesuggereerd in volgende passage : "Een verslag over de Germanististieke werkzaamheden op de Duits-Nederlandsche Kulturtagung, gedurende het groot verlof lokt daarna niet de verwachte tegenspraak uit, waarschijnlijk, faute de combatants; de voornaamste belanghebbenden althans waren reeds vertrokken (148).

Ook een aantal ingenieursstudenten van de Vlaamse Kring te Leuven waren aangesloten bij de DEVLAG. Dankzij Prof. G. Reyntjens die hun ere-voorzitter was en tevens mede-verantwoordelijke van de DEVLAG bleken zij de eerste te zijn geweest die een door de DEVLAG georganiseerde reis hebben gemaakt (149). Het eerste nummer van het DEVLAG-tijdschrift werd met entoesiasme ontvangen in "Ons Leven", orgaan van het K.V.H.V. "Hier wordt niet gepraat over alles en nog wat : het gaat hier alleen over de principiële kultuurwaarden die aan de basis liggen van de grootheid van een volk : het kan worden een revelatie van den groei en opgang der Dietsche ziel in het groote Germaanse kultuurbezit. "DEVLAG" is geen woord maar een scheppende daad : de stichters helpen op hoogst aktieve wijze mede aan den opbouw van een groot Vlaanderen" (150). In ja-

(145) F. BACCAERT, interview 11.2.1977.
(146) J. HENSKENS, getuigenis ongedateerd (eigen verzameling bronnen). J. Henskens was celleider van de DEVLAG te Leuven in W.O. II en Algemeen Sekretaris van de DEVLAG. In maart 1942 vertrok hij als Kriegsberichter van het Legioen Vlaanderen naar het Oostfront. Na zijn ontslag werd hij van september 1943 tot november 1944 stafleider van de DEVLAG in Duitsland.
(147) K. ROELANDTS, verklaring 14.1.1977.
(148) GERMANIA-verslagboek, 4.11.1937.
(149) B. DUPONCHEEL, "Herinneringen aan onze reis naar Duitsland", op. cit.
(150) "Het Leuvensche Studentenkoor op reis", *DE.VL.AG.*, II, april 1938, 1-2, pp. 73-77; "Grootsch bijval voor het Leuvensche Studentenkoor in Aken", *Volk en Staat*, 27.1.1938.

nuari 1938 organiseerde de DEVLAG voor het K.V.H.V.-koor een rondreis door Duitsland (151). Van het Gents Studentenkorps namen een 70-tal studenten deel aan een door de DEVLAG georganiseerde reis. Het verslag van deze reis verscheen in het DEVLAG-nummer van juli 1937 (152).

De hierna volgende Leuvense professoren waren allen in mindere of meerdere mate betrokken bij de DEVLAG ; Prof. H,J. Van de Wijer, Prof. L. Grootaers, Prof. G. Reyntjens en Prof. Van Cauteren. Aan Prof. Van de Wijer, gewoon hoogleraar in de Germaanse en Duitse filologie, de bezielende kracht achter "Nieuw Vlaanderen" en algemeen voorzitter van het "Katholiek Vlaamsch Oud-Hoogstudentenverbond" (153) wordt door verschillende getuigen een invloedrijke rol toegekend, weliswaar achter de schermen, want van zijn hand verschenen er geen artikels in het tijdschrift en hij hield op de Kultuurdagen geen rede. Volgens de getuigenissen van H. Draye en Jan Valck speelde H. Van de Wijer een beslissende rol bij de oprichting van de DEVLAG, wat ook Lutz Pesch bevestigde. Bij hem leefde de gedachte een tegenhanger te creëren van l'Amitié française (154). Ook andere getuigen bevestigen zijn rol (155). Een aantal fragmenten uit brieven van Jef Van de Wiele aan Jozef Muls laten geen twijfel bestaan omtrent de rol van Prof. Van de Wijer. In een eerste brief waarin Van de Wiele als redaktiesekretaris van Nieuw Vlaanderen aan Jozef Muls vroeg een bijdrage voor Nieuw Vlaanderen te willen leveren, schreef hij verder : "Over een andere aangelegenheid, ik ben namelijk verantwoordelijk leider van de DEVLAG. Mogelijk kent U reeds ons tijdschrift de DE.VL.AG. ? Zoniet zou ik U de verschenen nummers bezorgen... Zou ik U fel storen indien ik U uit Antwerpen telefonisch opbelde ? Mogelijk konden wij dan het een of ander afspreken, Prof. Van de Wijer zou gaarne zien dat U zich aan de zaak interesseerde" (156). In een andere brief aan Muls i.v.m. diens spreekbeurt

(152) M.R., "Met het G.S.C. naar Duitsland", *DE.VL.AG.*, I, juli 1937, 4, pp. 185-186; . Dit studentenkorps werd in maart 1933 opgericht en was de overkoepelende organisatie van alle fakulteitskringen aan de Gentse Universiteit. Het stelde zich de vernederlandsing van de universiteit en het in stand houden ervan tot doel, *Aan en om de Vlaamsche Universiteit, Gent. G.S.C.*, 1933, p. 4, p. 7.
(153) H. DRAYE, "Prof. H. Van de Wijer", *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 8, pp. 905-906. L. PESCH, brief 6.12.1977.
(154) H. DRAYE, interview 14.1.1977; J. VALCK, interview 6.4.1977.
(155) F. BACCAERT, interview 11.2.1977; L. PESCH, interview 27.10.1976.
(156) AMVC, J. Van de Wiele, W 6325, brief à J. Muls, 19.6.1937.

op de Kultuurdagen van 1938 klaagde Jef Van de Wiele dat hij de organisatie alleen op moet knappen "want Prof. Leurs en Prof. Reyntjens zitten in het buitenland — Prof. Van de Wijer is aan zee" (157). Bovendien moest Prof. Van de Wijer als beschermheer en regelmatig bezoeker van de fakulteitskring Germania de DEVLAG goed gezind zijn geweest om toe te staan dat in de Germania-vergaderingen opgeroepen werd tot het nemen van een abonnement op het DEVLAG-tijdschrift en dat in deze vergaderingen de DEVLAG gasten introduceerde. Prof. Grootaers verklaarde als afgevaardigde van de DEVLAG naar Keulen gezonden te zijn ter gelegenheid van de 550ste verjaardag van de Keulse Universiteit (158). Prof. Grootaers had vooral als dialektoloog naam gemaakt. Hij maakte studiereizen naar Zweden, Noorwegen, Engeland, Duitsland, Nederland, Zwitserland en Italië. Hij was lid van diverse kommissies in binnen- en buitenland. Hij gaf o.a. ook een Frans-Nederlands en een Nederlands-Frans woordenboek uit (159). Hij was steunend lid van Nieuw-Vlaanderen (160). De professoren van de Vlaamse Technische Kring, de fakulteitskring van de ingenieurs aan de KUL, die deelnamen aan de DEVLAG-aktiviteiten waren Prof. Gentil Reyntjens en Prof. Van Cauteren (in 1935 naar Keulen en in 1936 door de Kempen) (161). Prof. Reyntjens werd medeverantwoordelijke van de Vlaamse afdeling van de DEVLAG. Lutz Pesch en F. Petri wezen op zijn rol bij de oprichting van de DEVLAG. Prof. Van Cauteren nam in maart 1937 deel aan de eerste door de DEVLAG georganiseerde reis van de Vlaamse Technische Kring (162). Beide professoren behoorden tot de groep rond Nieuw Vlaanderen.

Uit Gent was ongetwijfeld Prof. Stan Leurs betrokken bij de DEVLAG. Jef Van de Wiele noemt hem medeverantwoordelijke (163).

(157) AMVC, J. Van de Wiele, W 6325, brief à J. Muls, 10.8.1938.
(158) Pv L. Grootaers, 18.9.1946 (eigen verzameling bronnen).
(159) GERMANIA-Gedenkboek, p. 23-25.
(160) *Nieuw-Vlaanderen*, jg. III, nr. 15, 10.4.1937, nr. 28, 10.7.1937; nr. 41, 19.9.1937; jg. V, 23.9.1939.
(161) J. VALCK, interview 6.4.1977.
(162) AMVC, J. Van de Wiele, W 6325, brief à J. Muls, 17.9.1937; L. PESCH, op.cit., F. PETRI, brief 8.2.1977; F. PETRI, DEVLAG, op.cit.
(163) B. DUPONCHEEL, op.cit.

F. Baccaert getuigde dat Stan Leurs zich niet erg aktief inzette (164). Stan Leurs trad niet op als spreker tijdens de Kultuurdagen aan de Nederrijn in 1937 en in West-Vlaanderen in 1938 (165). Hij was hoogleraar in de kunstgeschiedenis en de oudheidkunde aan de Gentse Universiteit van 1925 tot 1950. In 1921 was hij betrokken bij de stichting van de V.T.B. waarvan hij tot aan zijn dood in 1973 achtereenvolgens bestuurslid, algemeen sekretaris, voorzitter en erevoorzitter was (166). Ook hij was betrokken bij Nieuw Vlaanderen (167).

Alhoewel studenten en professoren van alle fakulteiten in het manifest werden opgeroepen om bijdragen te leveren voor het tijdschrift, bleef de reactie achterwege. De meeste artikels waren afkomstig van gereputeerde specialisten op het gebied van literatuur of kunst. De auteurs werden gewoonlijk aangesproken of aangeschreven door Jef Van de Wiele, verklaarde J. Verdonck en gevraagd of zij een artikel voor het DEVLAG-tijdschrift wilden schrijven (168). De DEVLAG heeft nooit leden gezocht, wel mensen die voor het tijdschrift wilden schrijven, aldus L. Pesch (169). Zo bijvoorbeeld R. Van den Bussche, een kenner van Verschaeve, waarover hij een artikel publiceerde in het DEVLAG-tijdschrift (170). A. De Maeyer, van wie een 3-tal bijdragen verschenen in het tijdschrift, was essayist en theaterhistoricus. Hij publiceerde in Jong Dietschland, Nieuw Vlaanderen, de Standaard, Boekengids en Het Volk. Hij zette zich vooral in voor het katholiek-militante amateurtoneel. Hij was een collega van Jef Van de Wiele aan het Atheneum te Aalst (171).

R.F. Lissens was een literair criticus met o.a. eigen rubriek in "Cassandre", "Lettres flamandes" en regelmatige bijdragen in "Nieuw Vlaanderen". Hij was voor de tweede Wereldoorlog enkele

(164) Cf. (162). Ook Jef Van de Wiele klaagde hierover. F. BACCAERT, interview 11.2.1977.
(165) AMVC, J. Van de Wiele, W 6325, brief à J. Muls, 17.8.1937; 10.8.1938. *Zeitfolge...*, p. 4. *Programma van de Kultuurdagen ingericht...* 1938.
(166) E. VAN DE WALLE, "Constant Leurs", *E.V.B.*, I, pp. 849-850. K. DEMEULEMEESTER, "V.T.B.", *E.V.B.*, II, pp. 1900-1901.
(167) *Nieuw Vlaanderen*, V, 16.9.1939, 35. AMVC, "Nieuw Vlaanderen", V 6915, brief ongedateerd.
(168) J. VERDONCK, interview 12.12.1976.
(169) L. PESCH, interview 27.10.1976.
(170) P. NUYENS, "R. Van den Bussche", *E.V.B.*, I, pp. 266-267.
(171) C. TINDEMANS, "A. De Maeyer", *E.V.B.*, II, p. 919.

jaren redakteur van "Vormen" (172).

L. Delfos, een aktivist, was sinds 1930 lector Nederlands te Göttingen. Hij publiceerde in de DEVLAG een artikel over het jaar 1302, één van zijn specialisaties (173). Hierbij legde hij de nadruk op de organische verbondenheid van de Nederlanden en stelde de Belgische geschiedvervalsingen aan de kaak. A. Stubbe, een kunsthistoricus, had voornamelijk belangstelling voor het oeuvre van tijdgenoten met wie hij persoonlijk kontakten had, namelijk Permeke en Servaes. Voor de oorlog bestond er een wederzijdse beïnvloeding tussen R. Tollenaere en A. Stubbe, die steeds een nationalistisch standpunt innam (174).

Jozef Muls, advocaat en kunsthistoricus en konservator van het Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen, werd in de *Encyclopedie van de Vlaamse beweging* betiteld als kultuur-flamingant die steeds radicale Vlaamse standpunten innam. Na de eerste Wereldoorlog trad hij op als verdediger van de activisten en ijverde hij voor amnestie (175). R. Roemans was germanist en specialist op het gebied van de wetenschappelijke bibliografie. Hij hield in Vlaanderen talrijke voordrachten over de vernederlandsing van de Rijksuniversiteit (176). F. Vercnocke, een dichter, ontleende de motieven voor zijn gedichten aan de Germaanse heldenepiek en de Vlaamse geschiedenis. Hij leverde ook de spreekbeurten voor de Ijzerbedevaart en de landdagen van het V.N.V. (177).

J. Decroos was lid geweest van de Tweede Raad van Vlaanderen en na Wereldoorlog I uitgeweken naar Münster. Aldaar was hij van 1921 tot 1950 lektor in de Franse taal- en letterkunde. Hij vertaalde

(172) R. LISSENS, interview 1.12.1976; GERMANIA-gedenkboek, p. 54; J. AERTS, "Het werk van R.F. Lissens", *R.F. Lissens als lid der Academie plechtig aangesteld (15.4.1959)*, Koninklijke Vlaamse Akademie voor Taal- en Letterkunde. Verslagen en Mededelingen (1959), nr.3-4, pp. 136-148.
(173) R. VAN ROOSBROECK, "L. Delfosse", *20 Eeuwen Vlaanderen. Deel 14. Vlaamse figuren*, dl. II, pp. 355-358; G. DESMET, "L. Delfos", *E.V.B.*, I, p. 388.
(174) G. GIJSELEN, "A. Stubbe", *E.V.B.*, II, p. 1499.
(175) G. GIJSELEN en L. SIMONS, "Jozef Muls", *E.V.B.*, II, p. 987-988. B. MESOTTEN, "Jozef Muls", *20 Eeuwen Vlaanderen, op.cit.*, pp. 169-77.
(176) L. SIMONS, "R. Roemans", *E.V.B.*, II, p. 1346; H. VAN ASSCHE, "R. Roemans", *Twintig Eeuwen...*, pp. 421-425.
(177) A. DEMEDTS, "F. Vercnocke", *E.V.B.*, II, p. 1753.

vooral Vlaamse auteurs in het Duits (178). E. Leonard, in dienst van het Gevaertbedrijf, was van 1911 tot 1921 sekretaris van de Vlaamse Kring te Mortsel, waarvan Lieven Gevaert de promotor was. Samen met Stan Leurs was hij één van de stichters van de V.T.B., waarvan Leonard van 1922 tot 1923 de voorzitter was (179). In het DEVLAG-tijdschrift schreef hij artikels over architektuur en kunstgeschiedenis.

Op de Kultuurdagen die plaats hadden in Vlaanderen in 1938 zocht men op dezelfde wijze gespecialiseerde sprekers aan. Zo spraken er o.a. Jozef Muls, A. Mulier en B. Steverlynck, beide laatsten waren industriëlen en respektievelijk raadsman en voorzitter van het V.E.V. (180). Nog als sprekers traden op : A. Demedts, aktief in o.a. het Davidsfonds en auteur van diverse artikelen en romans waarin hij opkwam voor Vlaanderen en Willem Putman, een toneelauteur (181). Met Flor Grammens kwam men overeen "een eindje taalgrenswandeling" te maken (182).

De DEVLAG trachtte ook Felix Timmermans, Stijn Streuvels en Cyriel Verschaeve voor haar zaak te interesseren (183). Ook Filip de Pillecijn zou bij de DEVLAG betrokken zijn geweest (184). F. Baccaert, beheerder van het DEVLAG-tijdschrift, verklaarde dat De Pillecijn, Ernest Claes, Jan Grauls en Frans Van Cauwelaert abonnees van de DEVLAG waren (185). Bewijzen hiervoor vonden wij evenwel niet.

Naar zijn eigen getuigenis nam ook R. Van Roosbroeck aktief aan de DEVLAG-aktiviteiten deel (186). In 1916 was hij medestichter van het aktivistisch Vlaams Verbond geweest. Hij heeft meegewerkt

(178) G. DESMET, "J. Decroos", *E.V.B.*, I, p. 383.
(179) E. VANDEWALLE, "E. Leonard", *E.V.B.*, I, pp. 843-844.
(180) F. WILDIERS, "B. Steverlynck", *E.V.B.*, II, p. 1483.
(181) L. VERBEKE, "A. Demedts", *E.V.B.*, I, pp. 390-391; A. DEMEDTS, "W. Putman", *E.V.B.*, II, p. 1270.
(182) F. GRAMMENS, brief à Van de Wiele, 27.8.1938; J. VAN DE WIELE, brief à Grammens, 26.8.1938; 30.8.1938.
(183) AMVC, Jef Van de Wiele, W 6325, brief à Muls, 19.6.1937, 30.8.1937. *Programma Kunstavond...* 1938.
(184) L. PESCH, op.cit.
(185) F. BACCAERT, interview.
(186) R. VAN ROOSBROECK, brief 26.1.1977, 27.3.1977; L. PESCH, brief 6.12.1977.

aan de oprichting van de Antwerpse Frontpartij en had een belangrijk aandeel bij de oprichting van de volkshogeschool "Herman Van den Reeck" te Antwerpen. Hij werd lid van het V.N.V., maar kwam in 1939 naar aanleiding van de neutraliteitspolitiek in konflikt met Staf de Clercq. Van Roosbroeck gaf toen "de Wael" uit waarin hij de neutraliteitspolitiek verdedigde (187). Door zijn boek "Het wonderjaar te Antwerpen (1566-1567)", verschenen in 1930, had hij in Duitse historici-middens belangstelling verworven. Hij verbleef in 1931 en 1932 een achttal maanden te Keulen om wetenschappelijk werk te verrichten (188).

Ook hier dient weer gewezen te worden op de vele wetenschappelijke kontakten die — vóór de Stichting van de DEVLAG — bestonden tussen de Vlaamse germanisten en historici en hun Duitse collega's.

Wij wijzen nogmaals op het feit dat de DEVLAG geen groep vormde en dat al deze mensen hun engagement in verschillende mate gerealiseerd hebben. Bijvoorbeeld Flor Grammens die verklaarde "nooit een eindje taalgrensbegeleiding te weigeren aan om het even welke vereniging die mij daartoe verzocht" (189). Of E. Leonard die in die tien nummers van het tijdschrift een zestal artikels schreef en ook deelnam aan de Kultuurdagen geeft wel degelijk blijk van zijn interesse voor de DEVLAG. In dit verband is het interessant te weten dat hij tijdens de Tweede Wereldoorlog referent kultuur was bij de DEVLAG (190).

Al deze mensen hebben gemeen dat zij aktief waren in Vlaamsnationale, konservatieve en vooral katholieke milieus : V.T.B., V.E.V., Davidsfonds, Nieuw Vlaanderen. Impliciet verklaart dit waarom zij zich voor de DEVLAG interesseren, m.a.w. voor Duitsland. Het streven "naar vrede onder de volkeren, naar wederzijdse steun in de opgang naar hoger", wat dat ook moge zijn, dat de DEVLAG zich stelde, maakte deel uit van het kultuurflamingantisme en het gevoelsnationalisme van dit klein-burgerlijk flamingantenmilieu. Tekenend hiervoor is vooral dat men meende de vrede te bereiken als "cultuurdragers en wetenschapsmensen broederhanden reiken over grenzen". Geen rekening wordt gehouden met de reële sociale en ekonomische

(187) G. PROVOOST, "R. Van Roosbroeck", *E.V.B.*, II, p. 1356.
(188) R. VAN ROOSBROECK, brief 26.1.1977.
(189) F. GRAMMENS, brief 23.2.1977.
(190) J. HENSKENS, "Uitbouw van de DEVLAG", *DE.VL.AG.*, IV, aug. 1941, 1, p. 28.

faktoren die verantwoordelijk waren voor de "groeiende chaos". De DEVLAG zat duidelijk in het "maatschappelijk luchtledige" (191).

Het past misschien in dit kader een kleine uiteenzetting te geven over Nieuw Vlaanderen, het weekblad waarrond zich een groot deel van het Leuvense professoraat schaarde dat zich voor de DEVLAG inzette.

Nieuw Vlaanderen was sinds 1934 het weekblad van de Vlaamse Concentratie : een rechts Vlaams katholiek Volksfront. Onder haar invloed werd in 1936 de Katholieke Vlaamse Volkspartij opgericht. Toen bleek dat een akkoord met het V.N.V. begin december 1936 niet de steun had van de werkelijke machten van beide partijen stond vast dat de Vlaamse Concentratie mislukt was (192).

Nieuw Vlaanderen trad de V.O.S. bij in hun eis tot opzegging van het Frans-Belgisch militair akkoord van 1920 (193). Het Vlaamse volk werd beschouwd als een deel van de grote Germaanse taalgemeenschap, zodat er, besloot men, met het Duitse Volk ongetwijfeld affiniteiten op het kultureel vlak bestonden (194). Talrijke artikels in de aard van een soort toeristische informatie verschenen er in het weekblad en waren er opgericht om het Duitse volk, zijn stoffelijke prestaties en kulturele manifestaties in Vlaanderen te leren kennen (195). Nieuw Vlaanderen stond op het standpunt van het nationaliteitsbeginsel. Vandaar dat ook alle Saarlanders werden opgeroepen te opteren voor de aansluiting bij Duitsland (196). Vandaar dat om het "nationaliteitsbeginsel" en het "zelfbeschikkingsrecht" de Anschluss van Oostenrijk werd goedgekeurd (197). Het blad betreurde nochtans en waarschuwde meer dan eens voor het anti-katholicisme en het racisme van het nieuwe regime in Duitsland (198). Dit in tegenstelling tot de Vlaamse afdeling van de DEVLAG. We menen

(191) L. PICARD, "De formatie van een Vlaamse sub-bourgeoisie", *B.T.N.G.*, II, 1970, 1, p. 147.
(192) A. WILLEMSEN, *Het Vlaams-Nationalisme*, pp. 355-356. H. ELIAS, *op. cit.*, p. 12, pp. 36-50.
(193) "Exit Locarno", *Nieuw Vlaanderen*, III, 1.5.1937.
(194) "Binnenlandse Politiek", *Nieuw Vlaanderen*, II, 15.2.1936.
(195) J.P. VAN WEVERBERGHE, *op.cit.*, p. 92.
(196) J.P. VAN WEVERBERGHE, *op.cit.*, p. 89.
(197) P. VERSPARREN, "Bedenkingen omtrent den Anschluss", *Nieuw Vlaanderen*, IV, 2.4.1938, p. 10.
(198) J.P. VAN WEVERBERGHE, *op.cit.*, pp. 94-95. Cf. P.S., "Op vakantiereis in Duitsland", *Nieuw Vlaanderen*, I, 14.9.1935.

dat in dit verband volgende passus zeer illustratief is : "Beide redakties wensen onafhankelijk te blijven wat de inhoud en de standpunten van sommige bijdragen betreft. Wij willen geen wederzijdse haarkloverij. Het kan voorkomen dat een of ander wordt vooropgesteld, waarmede de andere zijde niet volledig kan instemmen : wij streven naar verstandhouding, laten daarom de medewerkers-redakteuren vrij. Zo blijft de Vlaamse redaktie verantwoordelijk voor het Vlaamse gedeelte" (199). Het ging boven alles om "elkaar" te leren waarderen, te begrijpen en aanvoelen (200). Men vertrok hier zeer duidelijk vanuit een gunstig vooroordeel. Wij gaan met Ivan Schöffer akkoord dat "ideologisch hier een addertje onder het gras schuilt" (201). In die zin kan de DEVLAG niet louter kultureel zijn. Men weigerde de reële inhoud van het fascisme te erkennen en plaatste zich hierdoor onvermijdelijk aan haar kant, wanneer men zich abonneerde op een tijdschrift dat artikels opnam over "Rasse und Rasseseele", die ageren tegen "das Judentum" (202), wanneer men deelnam aan Kultuurdagen waar men "Arbeitslager" bezocht en tentoonstellingen die moesten getuigen van de verwezenlijkingen van het nationaal-socialisme. Dit alles onder het motto "alleen wat men kent, kan men hoogachten" (203). Door deze houding laat de DEVLAG zeer goed onderkennen aan welke kant zij staat, m.a.w. welke haar politieke stellingname is. En het is vast en zeker niet deze van een oppositie tegen het nazi-regime.

Uit het artikel van D. Martin over de Duitse "vijfde kolonne" in België blijkt dat de DEVLAG geen alleenstaand fenomeen was in de jaren van de onafhankelijkheidspolitiek (204). Er was als het ware een echte explosie van "deutschfreundlichkeit". Deze kwam niet alleen uit Vlaams-nationalistische hoek, maar evenzeer van traditioneel Belgische zijde als van bakkersorganisaties en brandweerlui. Zelfs ekonomische milieus en regering en diplomatie lieten zich niet onbetuigd.

(199) "Bij dit dubbelnummer", op.cit.
(200) J. VAN DE WIELE, *Manifest DEVLAG.*
(201) I. SCHOEFFER, *op.cit.*, p. 90.
(202) H. KINDERMANN, "Adolf Bartels im Kampf um die völkische Entscheidung", *DE.VL.AG.*, I, sept-okt. 1937, 5-6. K.L. PESCH, "Rasse und Rassenseele", *DE.VL.AG.*, I, april 1937, 3.
(203) "De Vlaamsch-Duitsche Arbeidsgemeenschap", *De DAG*, 5.11.1940.
(204) D. MARTIN, "De Duitse "vijfde kolonne" in België, 1936-1940", *B.T. N.G.*, XI, 1980, 1-2, pp. 85-117.

Tenslotte is er de figuur van Jef Van de Wiele die aandacht verdient. Hij werd geboren te Deurne bij Antwerpen in 1903 als jongste zoon van August Van de Wiele, een veekoopman, die na de Eerste Wereldoorlog katholiek burgemeester werd te Deurne (1919-1933) (205). Van 1920 tot 1923 studeerde hij aan de Stedelijke Normaalschool te Gent voor regent in de Germaanse talen (206), o.l.v. Julius Pee, een hevig flamingant, lid en medewerker van het Willemsfonds. In 1923 behaalde hij het diploma dat hem recht gaf onderwijs te geven in de Germaanse talen aan de Rijksmiddelbare scholen. In 1924 behaalde hij het diploma van Normaalschoolleraar (207). Ondertussen waagde hij zich aan een literaire loopbaan met een aantal romans onder het pseudoniem Ward Auweleer (208).

Hij vond een fulltime betrekking als regent. Hij was lid van de "Vlaamsche Leraarsbond van het Officieel Middelbaar Onderwijs" (209). Via de centrale examencommissie legde hij vóór 1933 het kandidaatsexamen af in de Germaanse filologie. De licenties volgde hij te Leuven gedurende de akademiejaren 1933-1934 en 1934-1935 (210). Ondertussen bleef hij fulltime leraar (211). Van 1934 tot 1935 was hij praeses van Germania, de fakulteitskring van de Germanisten (212). Op zijn initiatief werd een tijdschriftje opgericht, Germania, dat twee jaargangen zal kennen (213).

Het is vooral uit zijn Leuvense periode dat de getuigen Van de Wiele kenden. Vroegen wij de getuigen naar hun indrukken over Jef Van de Wiele, dan waren zij het allemaal eens. "Ik heb nooit zo'n dynamische persoonlijkheid ontmoet als Jef Van de Wiele. Voor ons Germanisten, speelde hij de rol van de oudere en rijpere student. Hij

(205) A. GOVAERTS, "Jef Van de Wiele", *E.V.B.*, II, p. 2063; M. VAN MEENSEL, verklaring januari 1976; N.C.W.O. II, DEVLAG, dokument 69, Rik Wijckmans over Jef Van de Wiele, ongedateerd.
(206) J. VERDONCK, interview 12.12.1976; A. GOVAERTS, *op.cit.*, N.C.W.O. II, DEVLAG, dokument 69; M. BOEY, "J. Pee", *E.V.B.*, II, pp. 1181-1182.
(207) M. VAN MEENSEL, verklaring julie 1976; J. VAN DE WIELE, brief à H. Draye, 1955.
(208) W. AUWELEER, "De Ferde. Bespreking", *Groot Nederland*, jan. 1929.
(209) J. PAUWELS, interview 15.12.1976.
(210) AMVS, KUL, *Adressenlijst der Oud-Germanisten, 1962.*
(211) J. PAUWELS, interview & J. VERDONCK, interview 12.12.1976.
(212) GERMANIA-gedenkboek, p. 55.
(213) GERMANIA-verslagboek, 30.10.1934.

was onze raadgever. Door zijn toedoen bekwam ik een studiebeurs van de Von Humboldtstiftung. Hij had zeer veel relaties. Hij was ook zeer flamingant en zeer deutschfreundlich" (214). "Van de Wiele was een soort God de Vader. Naar wat hij zei luisterde je. Als Van de Wiele je iets vroeg dan deed je dat. Hij was een zeer goed organisator en een goed prater. Zelfs Van de Wijer vond wat Van de Wiele zei evangelie. Van de Wiele die was niet bij te houden, die ontwikkelde zo een enorme bedrijvigheid" (215). "Van de Wiele was zeer begaafd en verstandig en enorm ambitieus. Hij wilde bij niemand achterstaan. Op het huwelijk van mijn schoonbroer was Van de Wiele door omstandigheden eveneens aanwezig. Ik werd gevraagd een speech te houden. Ik verontschuldigde mij er voor dat alhoewel ik doctor in de Germanistiek was, men daarom geen perfekte speech moest verwachten. Na mij hield Van de Wiele een rede. Hij begon met te zeggen dat een doctorale rede niet noodzakelijk de beste moest zijn en hij zou eens bewijzen dat een regent een even goede toespraak kan houden. En inderdaad Van de Wiele sprak zeer goed. Zo gingen wij ook eens samen naar een vergadering van het O.M.O., de syndicale organisatie van het officieel Middelbaar Onderwijs. Wij waren er beide lid van. We kwamen er te laat en de vergadering was al volop bezig. Toen we nauwelijks vijf minuten binnen waren en ternauwernood wisten waar het over ging, vroeg Van de Wiele reeds het woord. Ik stootte hem tegen de arm en vroeg wat hij van plan was. Hij antwoordde : "Ik zal het hier eens zeggen". Hij was ook fysiek een fantastisch sterke man. Terwijl hij studeerde te Leuven was hij full-time leraar aan de middelbare school te Aarschot. Desondanks ging hij nog veel uit met de studenten. Het kon gebeuren dat de man niet in zijn bed kwam. Hij was echter zeer verstandig. Hij doctoreerde binnen het jaar na zijn laatste licentie" (216).

In 1936, een jaar reeds na het beëindigen van zijn licenties, behaalde hij de titel van doctor in de Germaanse filologie met een werk over "Antwerpen in de literatuur". In verband met dit doktoraat werd opgemerkt dat "het zware critische en wetenschappelijke werk van Jef Van de Wiele de bedrijvigheid was waarover men zich wel eens afvroeg wanneer die aan de beurt kwam, naast de andere werkzaamheden" (217).

(214) F. BACCAERT, interview.
(215) J. VERDONCK, interview.
(216) J. PAUWELS, interview.
(217) J. VERSTEGEN, "Een merkwaardige promotie te Leuven", *De Morgenpost*, 15.10.1936.

In 1937 ondernam hij als laureaat van de wedstrijd voor universitaire reisbeurzen een studiereis in Duitsland, waar hij een onderzoek deed naar de weerklank van de Vlaamse Letterkunde in de periode 1897-1937 (218). "Hij was autoritair, zeer dynamisch en zeer intelligent. Door zijn leeftijd en evaring primeerde hij op de andere studenten en imponeerde hen. Hij was fysisch geweldig sterk, kon een hele nacht door "pintelieren". Hij had veel belangstelling voor Duitsland" (219). "Van de Wiele was geen dwaaskop maar een harde werker. Hij was zeer dynamisch en organisatorisch zeer bekwaam. Van de Wijer was zeer door hem geïmponeerd" (220).

Verder engageerde Van de Wiele zich sterk bij Nieuw Vlaanderen (221). Vanaf 10 juli 1937 stond hij vermeld als redaktielid (222). Hij zou er ook verantwoordelijk en mede-verantwoordelijk worden voor de bijdragen over buitenlandse politiek en de hoofdartikelen (223). Wat er op wijst dat hij zich politiek identificeerde met de ideeën en ideologie van de groep rond Nieuw Vlaanderen. De getuigen wezen er op dat tussen Prof. Van de Wijer en Van de Wiele de beste verstandhouding bestond en dat Van de Wijer zelfs grote bewondering had voor Van de Wiele (224).

Het beeld dat wij krijgen van Jef Van de Wiele is dat van een zeer dynamisch en zeer ambitieus man. Doch ondanks zijn kwaliteiten, ondanks zijn diploma's en relaties en de spreekbeurten die hij hield (225), bleef Jef Van de Wiele een Atheneum-leraar. Wellicht heeft Van de Wiele gemeend zijn ambities te kunnen verwezenlijken met de DEVLAG (226).

(218) A. GOVAERTS, *op.cit.*
(219) R.F. LISSENS, interview.
(220) H. DRAYE, interview.
(221) J. VAN DE WIELE, "Prof. Scharpé, zijn laatste jaar als Professor", *Nieuw Vlaanderen*, I, 11.5.1936.
(222) *Nieuw Vlaanderen*, III, 10.7.1937.
(223) J. VAN DE WIELE, brief 5.4.1977; G. EYSKENS, brief 5.4.1977; J.P. VAN WEVERBERGHE, *op.cit.*, p. 24.
(224) J. PAUWELS, interview; H. DRAYE, interview; F. BACCAERT, interview.
(225) F. GRAMMENS, brief 23.2.1977.
(226) Hierbij zijn de brieven van Van de Wiele aan Jozef Muls zeer verhelderend. AMVC, Jef Van de Wiele, W 6325, brieven à J. Muls, 19.6.1937; 17.8.1937; 10.8.1938; 23.8.1938.

Uit onze studie bleek dat Van de Wiele als het ware de spil en de factotum was van de Vlaamse afdeling van de DEVLAG. Hij trok niet de konsekwenties uit het nationaal-socialisme. "In hoever dit af te keuren of toe te juichen is, speelt hier geen rol", schreef hij naar aanleiding van een artikel over de arbeidsdienst. "Er moet ontstaan een breed begrijpen en waarderen". Uit zijn geschriften en artikels komt hij naar voor als iemand die ontgoocheld was over en wantrouwig stond t.o.v. het politieke systeem : "de groeiende chaos", "de politieke voortrekkers die tekort schieten" (227). Hij stelde zich zeer deutsch-freundlich op : "Wat zijn er een massa dingen die ons binden, wat een luttel klein aantal die ons scheiden. Men zou zulke gelegenheden tot samenwerking moeten vermenigvuldigen en uitbreiden. Dan was het uit met herrie schoppen tussen de volken...". "Uit die drang naar vrede, naar wederzijds begrijpen en aanvoelen, naar wederzijdse steun in de opgang naar hoger, ontstond de Vlaams-Duitse Arbeidsgemeenschap" (228). "Los van de hetze tegen Duitsland", "Wanneer dan de cultuurdragers van beide volkeren in een gulle vriendschappelijkheid elkander wetenschap en kunst aanleren en laten aanvoelen, daar kan het doel niet worden gemist : daar moet ontstaan een breed begrijpen en waarderen. Dat is het doel van de Vlaams-Duitse Arbeidsgemeenschap" (228). Van de Wiele bewonderde de sociale verwezenlijkingen van Duitsland : "De arbeidsdienst, die voor Duitsland op de meest gelukkige wijze een vorm gebracht heeft van de klassestrijd" (229).

Van de Wiele komt hier naar voor als één van de vele Vlaams-nationalisten die gewonnen waren voor de nieuwe richting en aangetrokken werden door de verwezenlijkingen van het nationaal-socialisme terwijl in het "Oude Europa" het regime "verrotte". De zuivere Vlaamse belangen waren bij Jef Van de Wiele op de achtergrond gedrongen. De figuur van Van de Wiele tekent zich af tegen de achtergrond van het kleinburgerlijk konservatisme in haar reaktie op de crisis van de ekonomie en de parlementaire demokratie in de tweede helft van de jaren dertig. Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak geloofde Van de Wiele dat Duitsland de oorlog zou winnen en een nieuwe wereld zou aanvangen, dat de ineenstorting van het "ver-

(227) J. VAN DE WIELE, "Indrukken uit Duitsland. De arbeidsdienst", *Nieuw Vlaanderen*, III, 16.10.1937, pp. 17-18.
(228) J. VAN DE WIELE, "Vlaanderen in het buitenland", *Nieuw Vlaanderen*, III, 25.9.1937, p. 6.
(229) J. VAN DE WIELE, *Manifest DEVLAG*.

molmde" regime een feit was (230). Daarom bleek het niet moeilijk om het nationaal-socialisme geheel aan te hangen. Vooral niet toen Van de Wiele door de bezetter de kans geboden werd om lang gekoesterde ambities te verwezenlijken, als leider van de DEVLAG tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Het laatste nummer van het tijdschrift dateert van einde 1938. De laatste en vijfde Kultuurdagen gingen door in 1939 te Westfalen (231). Bij het uitbreken van de Duits-Poolse oorlog op 3 september 1939, besloot Jef Van de Wiele de aktiviteiten van de DEVLAG stop te zetten (232). Als redaktiesekretaris van het weekblad Nieuw Vlaanderen, dat zich schaarde achter de volstrekte neutraliteit van België (233), zag hij zich genoodzaakt tot deze beslissing over te gaan (234). Van Duitse zijde echter werd aangedrongen op het voortzetten van de aktiviteiten. Lutz Pesch die sinds de lente van 1939 verantwoordelijke was van de Duitse afdeling van de DEVLAG kwam begin november 1939 naar België om Van de Wiele te vragen de aktiviteiten te hernemen (235). R. Van Roosbroeck getuigde dat in februari 1940 Lutz Pesch hem vroeg de leiding over de DEVLAG te aanvaarden. R. Van Roosbroeck weigerde daar hij het "ogenblik wel erg ongeschikt achtte". Op 10 mei overschreden de Duitse troepen de Belgische grens. Jef Van de Wiele en Rolf Wilkening lieten in augustus 1940 zonder toestemming van de Militärverwaltung het DEVLAG-tijdschrift opnieuw verschijnen : nummer één van de derde jaargang. Het "...in een gulle vriendschappelijkheid elkanders wetenschap en kunst aanleren en laten aanvoelen" (236), kon nu pas goed beginnen. Meteen brak een heel nieuw tijdperk in de evolutie van de DEVLAG aan.

(230) J. VAN DE WIELE, "Een die ze niet kregen", *Volk en Staat*, 28.8.1940. PV Jef Van de Wiele, 18.9.1946. (eigen verzameling bronnen).
(231) J. VAN DE WIELE, "De Vlaamsch-Duitsche Arbeidsgemeenschap", op. cit.
(232) F. PETRI, "DEVLAG", op.cit.
(233) F. VAN DER MUEREN, "De toestand en Wij", *Nieuw Vlaanderen*, V, 9.9.1939, 34, pp. 5-6.
(234) J. VAN DE WIELE, "Een die ze niet kregen", *Volk en Staat*, 28.8.1940. L. PESCH, interview, 27.10.1976; F. PETRI, brief 8.2.1977; M. VAN MEENSEL, verklaring januari 1976; PV Jef Van de Wiele, 20.5.1946 (eigen verzameling bronnen); L. PESCH, interview 27.10.1976.
(235) R. VAN ROOSBROECK, brief 26.1.1977.
(236) J. VAN DE WIELE, "Vlaanderen in het buitenland", op.cit.

BIJLAGEN

EEN REKONSTRUKTIE VAN HET PUBLIEK VAN DE DEVLAG

1. HET TIJDSCHRIFT

Hoofdredakteur : Jef Van de Wiele

Vlaamse zijde

voorlopig redaktiecomité (237)
Prof. Ir. G. Reyntjens
Dr. R.F. Lissens
Lic. M. Van Meensel
Dr. J.L. Pauwels

beheerders (237)
Jozef Verdonck (237)
Fritz Baccaert

auteurs & aantal bijdragen, artikels
J.L. Pauwels 2
Edgar Leonard 5
J. Deroeck 1
R. Van den Bussche 1
B. Lauwers 1
Bert Duponcheel 1
A. de Maeyer 3
H. Draye 1
Leo Delfos 1
A. Stubbe 1
J. Muls 1
Marcel Duchateau 1
Paul Devree 1
P.G. Buckinx 1
R. Roemans 1

woord vooraf
R.F.L. 1

Duitse zijde

verantwoordelijken
Jupp Deckers
Franz Petri vanaf jg. I, nr. 7/8

auteurs & aantal bijdragen, artikels
Franz Petri 5
M.R. Breyne 1
Gerhard Meissner 1
Ernst Striefler 5
Ludwig Pesch 1
K.L. Pesch 2
Otto Reirmann 1
Christian Jenssen 1
Prof. H. Kindermann 1
Wernher Siebert 2
A. Steeger 1
M. Spahn 1
Ehler Grashoff 3
Paul Schurek 1
Theodor Kraus 1
R.A. Schröder 1
F. Steinbach 1
Josef Schmitz-Forst 1
Fritz Textor 1
?. Wülfrath 1
Helmut May 1
?. Muthmann 1
Heinrich Dattenberg 1
Rudolf Haller 1
Martha Hechtle 1

(237) Tot jg. II, nr. 1-2, april 1938, dan verdwenen.

boekbesprekingen

J. Van den Broeck 1
J. Decroos 1
R.F.L. 1

E. Striefler 1

gedichten

F. Vercnocke 4
Karel Vertommen 1
J. Decroos 7
R. Van Eyck 1

Richard Dehmel 1
Adolf Von Hatzfeld 1

toespraken (238)

F. Vercnocke op verbondsvergadering Dietse studenten te Leuven
R. Van Roosbroeck voor het Duits-Nederlands Instituut te Keulen
Frans Daels voor het Gents Studentencorps
H.J. Van de Wijer jubileum van "Ons Leven"

Hans Teske voor Germania Volksuniversiteit
Herman van den Reeck

2. KULTUURDAGEN (V staat voor voordracht)

1937 (239)

Vlamingen	Duitsers
Stan Leurs V	Jupp Berres
G. Feremans V	A. Steeger V
J. Van de Wiele V	M. Spahn V
F. Vercnocke V	F. Petri V
	E. Grasshoff V
	A. Von Hatzfeld V
	Paul Schurek V
R.F. Lissens (240)	L. Pesch (241)

1938 (242)

Vlamingen	Duitsers
F. Grammens V	Adolf Von Hatzefeld
Stan Leurs V	Prof. Grasshoff (243)
J. De Meyer V	F. Petri (243)

(238) De toespraken zijn niet noodzakelijk van DEVLAG-participanten. Ze geven echter aan waarvoor de DEVLAG belangstelling had.
(239) *Zeitfolge für die III. Deutsch-Niederländische Kulturtagung durchgeführt von der DEVLAG*, 12-17,9,1937.
(240) R. Lissens, interview 1.12.1976.
(241) L. Pesch, interview 27.10.1976.
(242) *Kultuurdagen ingericht ter gelegenheid van het bezoek Duitse professoren, kunstenaars en studenten door de DEVLAG.* 31.8-4.9.1938.
(243) AMVC, Jef Van de Wiele W 6325, brieven aan J. Muls, 23.8.1938.

J. Soets V
J. Muls
B. Steverlynck V
A. Demedts V
H. Draye V
W. Putman V
J. Soete V
A. Mulier V
G. Reyntjens
J. Van de Wiele
E. Leonard (243)
F. Baccaert (245)

L. Pesch (244)

1939 (246)

Vlamingen

J. Van de Wiele
F. De Pillecijn V
R. Verbeeck V
F. Vercnocke
F. Baccaert (247)

Duitsers

L. Pesch (248)

R. Van Roosbroeck (249)

3. UIT DE INTERVIEWS

Lutz Pesch : 27.10.1976

Vlamingen

Jef Van de Wiele
H. Van de Wijer
G. Reyntjens

Duitsers

Rolf Wilkening
Ernst Striefler
Franz Petri
Martin Spahn
Adolf Von Hatzfeld

Filip De Pillecijn (250)

(243) AMVC, Jef Van de Wiele W 6325, brieven aan J. Muls, 23.8.1938.
(244) L. Pesch, interview 27.10.1976.
(245) F. Baccaert, interview 11.2.1977.
(246) J. VAN DE WIELE, "De Vlaamsch-Duitsche Arbeidsgemeenschap", *DE. VL.AG.*, IV, sept. 1941, p. 54.
(247) Cf. 245.
(248) Cf. 244.
(249) R. Van Roosbroeck, brieven 26.1.1977; 27.3.1977. Het is echter niet duidelijk wanneer hij deelnam aan de Kultuurdagen.
(250) L. PESCH, "Die Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft"...

R. Lissens 1.12.1976

Jef Van de Wiele	Rolf Wilkening
Edgar Leonard	Jupp Deckers

J. Verdonck 12.12.1976

Jef Van de Wiele	Rolf Wilkening
	Jupp Deckers

J. Pauwels 15.12.1976

Jef Van de Wiele

H. Draye 15.1.1977

H. Van de Wijer	Rolf Wilkening
G. Reyntjens	Jupp Deckers
Stan Leurs	Ernst Striefler
	Franz Petri
	M. Spahn
	Lutz Pesch
	Steinbach

F. Baccaert 11.2.1977

H. Van de Wijer	Jupp Deckers
G. Reyntjens	Franz Petri
Stan Leurs	
De Pillecijn	
Ernest Claes	
Jan Grauls	
Fr. Van Cauwelaert	
F. Vercnocke	
Prof. Grootaers	
Prof. Sobry	

J. Valck 6.4.1977

H. Van de Wijer	Rolf Wilkening
G. Reyntjens	Jupp Deckers
S. Leurs	Fritz scheuermann
Prof. Van Hoof	
Prof. Van der Schueren	
Prof. R. Van Cauteren	
Flor Van der Mueren	

LA DEVLAG AVANT MAI 1940

par

Frieda MEIRE

RESUME

DEVLAG est le sigle de la Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft ou Duitsch-Vlaamsche Arbeidsgemeenschap (Association germano-flamande). Le but de notre étude était d'arriver à une meilleure compréhension de cette association durant l'avant-guerre, les études antérieures ne s'étant pratiquement jamais basées sur une recherche sérieuse ni sur l'analyse des sources.

La fondation de la DEVLAG se situe dans les milieux universitaires a Louvain et à Cologne. L'idée en avait été conçue après quelques excursions, dans les années 1935 et 1936, en Allemagne et dans la Campine anversoise et limbourgeoise. En novembre 1936 la revue de la DEVLAG parut pour la première fois. Elle devait devenir l'expression concrète de l'Association ouvrière et constituer une tribune pour des "échanges intellectuels intenses". La revue était l'organe essentiel de l'association, qui regroupait en fait les souscripteurs à la revue. Sa parution irrégulière et le peu d'engagement des quelque 400 abonnés allemands et flamands ne favorisaient pas le rayonnement de la revue. La DEVLAG organisait en outre, alternativement en Allemagne et en Flandre, des "Journées culturelles", dans le but "d'établir des contacts étroits entre les membres" et "pour favoriser une compréhension et un respect plus larges". N'y assistaient que quelque 80 participants. La DEVLAG aspirait aussi à agir comme un service d'échange et de centralisation des relations germano-flamandes. Mais la DEVLAG de l'avant-guerre n'est jamais devenue un groupe réellement cohérent.

Elle ne prônait d'ailleurs pas un idéal commun bien défini, mais se disait très en général issue du désir de mieux s'apprécier et de se connaître. L'association n'a certes pas élaboré une idéologie ou des objectifs d'ordre politique. Les collaborateurs à la revue jouaissaient aussi d'une très grande liberté. Les Allemands qui soutenaient la DEVLAG étaient surtout des étudiants de l'Aussenstelle West à Cologne. Les "Aussenstellen" étaient créés après la "Gleichschaltung", à partir de 1933, dans le but spécifique d'organiser les relations extérieures des universités allemandes. En plus, la section allemande faisait appels à des intellectuels, surtout des historiens et des germanistes, qui avaient déjà acquis avant 1933 une certaine notoriété dans le domaine de la culture et de l'histoire néerlandaises et surtout flamandes, et qui entretenaient des relations scientifiques étroites avec la Flandre.

A l'université de Louvain c'étaient de même les germanistes qui manifestaient le plus d'intérêt; il y avait pourtant aussi un certain nombre d'étudiants ingénieurs affiliés à la DEVLAG. Les sympathisants flamands de la DEVLAG avaient en commun leur engagement dans les milieux flamingants, conservateurs et catholiques : V.T.B., V.E.V., Davidsfonds, Nieuw Vlaanderen. La cheville ouvrière de la section flamande était Jef Van de Wiele, qui, pendant la seconde Guerre mondiale, devenait le chef de la DEVLAG dans la collaboration. Avec l'invasion allemande de la Pologne, le 3 septembre 1939, on mit fin aux activités

de la DEVLAG dans le cadre de la politique neutraliste de la Belgique. Mais la revue redémarra en août 1940... sans l'autorisation de la Militärverwaltung.

THE DEVLAG-MOVEMENT BEFORE MAY 1940

by

Frieda MEIRE

SUMMARY

DEVLAG stands for Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft or German-Flemish Labour Community. The aim of the present study is to come to a good definition of this association during the prewar period. Previous attempts at defining it were hardly ever based on sources or on the results of thorough research.

The foundation of DEVLAG is to be traced back to the circles of the Louvain and Cologne universities : the plan to establish the association developed after two trips to Germany in 1935 and 1936 and trips through the Antwerp and Limburg Campine. The periodical of DEVLAG was published for the first time in November, 1936. It was meant to be the embodiment of the Labour Community and a "forum" of "lively intellectual intercourse". So, the periodical was in fact the association itself : subscribers rallied round the paper. The irregular publication and the lack of enthusiasm with the 400 German and Flemish subscribers prevented the periodical from flourishing. DEVLAG also organized "Cultural Days" — in turn in Germany and in Flanders — with the intention of "bringing the members together" and of "creating a broad understanding and appreciation". These meetings, however, were attended by no more than some eighty participants.

Furthermore, DEVLAG tried to act as an exchange-service in order to centralize the German-Flemish relations. Consequently, the prewar DEVLAG did not develop into a real group. Moreover, the association did not advocate any clear-cut common values. In very general terms it was said that DEVLAG originated from the urge to "mutual understanding and appreciation"; yet, it never built up any political ideology or objectives. Neither was pressure brought to bear upon the contributors to the periodical. The Germans who supported DEVLAG, were mainly students of the Aussenstelle West at Cologne. After the "Gleichschaltung" the Aussenstellen had been established since 1933 awith the special aim of regulating and organizing the foreign relations of the German universities. The German section of DEVLAG made an appeal to university-graduates, particularly historians and germanists who had, before 1933 already, established their reputation in the field of Dutch and especially Flemish culture and history, and who had formerly also maintained active scholarly relations with Flanders.

At the Louvain university too, the interest came from the circles of germanists, although here a number of engineering-students also were members of DEVLAG. The common element among the Flemish DEVLAG-sympathizers was that they were all active in Flemish-national, conservative and catholic

circles : V.T.B. (Flemish Tourist Association), V.E.V. (Flemish Economic League), Davidsfonds and Nieuw Vlaanderen (New Flanders). The driving-power behind the Flemish section came mainly from Jef Van de Wiele, who became the leader of the collaborating DEVLAG during World War II. With the invasion of Poland by the Germans on September 3, 1939 the activities of DEVLAG were discontinued within the framework of the Belgian neutrality-policy.

In August 1940, however, the periodical was published again... without the permission of the Militärverwaltung.

Frieda Meire, Constitutiestraat 44, 2000 Antwerpen